

1. IRODALOMJEGYZÉK	ii
1.1. Elméleti munkarészhez felhasznált irodalom.....	ii
1.2. Hivatkozott európai és egyéb nemzetközi dokumentumok.....	iv
1.3. Az esettanulmány készítéséhez felhasznált források.....	iv
2. SZÖVEGKÖZI ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	vii
2.1. Ábrák.....	vii
2.2. Táblázatok.....	vii
3. JEGYZETEK AZ ELMÉLETI MUNKARÉSZHEZ	viii
E/1. Local Agenda 21 definíciója és alapelvei.....	viii
E/2. Magyarország környezeti jövőképe.....	viii
E/3. Környezeti forrástér-vizsgálat.....	ix
E/4. Egy főre jutó magyarországi átlagtermelékenységű termőföld-terület.....	x
E/5. FVM ökotárság pályázat, 1998.....	x
E/6. Fenntartható településmodellek.....	xi
E/7. Az intézményrendszer hozzáférhetőségére vonatkozó néhány hazai és brit ökölszabály.....	xiv
E/8. Max-Neef mátrixa egyik hazai interpretációjának felhasználásával.....	xv
4. A MINTATERÜLET ALAPADAT-ÁLLOMÁNYA	xvi
A/1. Lakónépesség változása és a változások oka, 1990., 2000., 2001.....	xvi
A/2. Népsűrűség változása, 1990-2001.....	xvii
A/3. Lakásállomány változása, 1990-2001.....	xviii
A/4. Az intézményrendszer hierarchiája, 1991.....	xix
A/5. Védett területek, védelemre javasolt területek, 2002.....	xx
A/6. Településsoros földhasználati adatok, 2001.....	xxi
A/7. Erdők rendeltetése, tulajdonviszonyok, státusz, 2001.....	xxii
A/8. A termőföld minősége az agráralkalmassági mérőszámok alapján, 2001.....	xxii
A/8. A termőföld minősége az agráralkalmassági mérőszámok alapján, 2001.....	xxiii
A/9. Környezeti érzékenység szempontjából hátrányos térségek, 1999.....	xxiii
A/10. Non-profit szervezetek a mintatárságban, 2002.....	xxii
A/11. Ellenőrzött és nyilvántartott ökológiai növénytermesztés.....	xxv
A/12. Védett és védelemre javasolt területek művelési ág szerinti megoszlása.....	xxvi
A/13. A mintatárságban működő környezetvédelmi és -technológiai ipar.....	xxvi
A/14. Fontosabb ipari tevékenységek a mintatárságban.....	xxx
5. ESETTANULMÁNY: ADATOK FELDOLGOZÁSA, SZÁMÍTÁSOK	xxxii
F/1. táblázat: A mintatárság és a hazai tájak rendszertani felosztása közötti viszony.....	xxxii
F/2. táblázat: Vízyűjtőterületek és a térség településeinek a viszonya.....	xxxii
F/3. táblázat: A térség fajlagos termőföldkészletének becslése.....	xxxii
F/4. táblázat: Gyermellyel és Szomorral növelt fajlagos termőföldkészlet.....	xxxii
F/5. táblázat: Népsűrűség: mintatárság, illetve Gyermellyel és Szomorral együtt.....	xxxii
F/6. táblázat: Tatabányai kistérség fajlagos földterülete Gyermellyel és Szomorral ill. nélkülük.....	xxxii
F/7. táblázat: A 2000 főnél népesebb településeinek elérhetősége 20 perc alatt autóbusszal.....	xxxiii
F/8. táblázat: Városokból valamint a 2000 főnél népesebb településekről 40 perc alatt elérhető települések.....	xxxiv
F/9. táblázat: Egyes nagyobb érdekcsoportok nagysága és egy településre jutó fajlagos nagysága.....	xxxv
F/10. táblázat: Különleges területek, amelyek érintik a mintatárságot.....	xxxv
F/11. táblázat: Non-profit szervezetek száma országos összehasonlításban.....	xxxv
F/12. táblázat: A mintatárság non-profit szervezeteinek tevékenységi kör szerinti megoszlása.....	xxxvi
F/13. táblázat: A mintatárság non-profit szervezeteinek hatókör szerinti megoszlása.....	xxxvi
F/14. táblázat: Védett területek, tervezett védelem és az egy főre jutó védett ill. védelemre javasolt terület.....	xxxvii
F/15. Völgyszárógátas víztározási lehetőségek a mintatárságban.....	xxxvii
F/16. táblázat: A népességeltartó-képesség változása a kivett területek 10 százalékos növekedése mellett.....	xxxvii
F/17. táblázat: Népességeltartó-képesség változása a kivett területek 20 százalékos növekedése mellett.....	xxxviii
F/18. táblázat: Népességeltartó-képesség változása a kivett területek és a népesség 10 százalékos növekedése mellett.....	xxxviii
F/19. táblázat: „Faanyag-termelést” szolgáló erdők hozama és a szükséglet aránya.....	xxxviii
F/20. táblázat: Erdők hozama és a szükséglet aránya a mintatárságban a fokozottan védett erdők nélkül.....	xxxix
F/21. táblázat: Potenciális erdőterületek az agrártermelés szempontjából átlag alatti minőségű terület erdősisítésével.....	xxxix
F/22. táblázat: összes potenciálisan hasznosítható fa mennyisége.....	xl
F/23. táblázat: A gyümölcsfogyasztás és –termelés egyenlege a mintatárságban.....	xl
F/24. táblázat: A zöldségfogyasztás és -termelés egyenlege a mintatárságban.....	xl
F/25. táblázat: Zöldségtermesztésre használt szántóterületek a mintatárságban.....	xli
F/26. táblázat: A jelenlegi és potenciális extenzív állattartásból származó tejtermelés és a fogyasztás egyenlege.....	xli
F/27. táblázat: A baromfi-felvelés és fogyasztás egyenlege a mintatárságban.....	xli
F/28. táblázat: A sertéshús-termelés és –fogyasztás és a szántókra vetített terhelés és terhelhetőség egyenlege.....	xliv
F/29. táblázat: Jelenlegi szántóterületek feltételezett trágyaterhelése teljes sertéshús-önellátás esetén.....	xliv
F/30. táblázat: A marhahús-termelés és –fogyasztás és a legelő területek terelésének és terhelhetőségének egyenlege.....	xliv
F/32. táblázat: Humán szolgáltatások hozzáférhetősége a mintatárságban.....	xliv
F/33. táblázat: Takarékszövetkezetek kirendeltségei a mintatárságban.....	xliv
6. AZ ÉRTEKEZÉS SZERZŐJÉNEK SZAKMAI PUBLIKÁCIÓI	xlvi

1. IRODALOMJEGYZÉK

1.1. Elméleti munkarészhez felhasznált irodalom

- ABERLEY D. (szerk.): A jövő tervezése, az ökológiai tervezés gyakorlata; New Society Publishers, Philadelphia, 1994.
- ALBERTI M.: Measuring urban sustainability, in: *Environmental Impact Assessment 1996/4-6*, p382-424
- ALBERT J., FARKAS J.: Környezetszociológia, Veszprémi Egyetem, Veszprém, 1997.
- ATKISSON A.: Developing indicators of sustainable community: Lessons from sustainable Seattle, in: *Environmental Impact Assessment 1996/4-6* p337-350
- Autonómia Alapítvány: Fenntartható fejlődés a helyi cigány és nem cigány civil szervezetek együttműködésével Magyarország vidéki területein <http://www.autonomia.hu/magyar/programok/zöldmunka.htm>
- BARÁTH G., MOLNÁR B., SZÉPVÖLGYI Á.: A külföldi működőtőke szerepe a Közép-Dunántúl átalakuló gazdaságában, in: *Tér és Társadalom*, 2001/2 p183-200
- BAHRENBERG G., DUTKOWSKI M.: An ecoregional strategy, towards a fault tolerant human-environment relationship in: *Nauser M., Steiner D (szerk.): Human Ecology, Routledge, London, New York, 1993.*
- BARÓFFI I. et al.: Energia és térrendezés Bács-Kiskun megyében, Független ökológiai Központ, Budapest, 2001
- BARTON H., DAVIS G., GUISE R.: Sustainable Settlements – a Guide for Planners, Designers, and Developers, University of the West of England, Bristol, The Local Government Management Board, Bedfordshire, 1995.
- BARTON H. (szerk.): Sustainable Communities, Earth Scan London, 2000.
- BELICZAY E., BULLA M., VÁRI A.: Magyarország környezeti jövőképe, MTA Társadalmi Konfliktusok Központja, Budapest, 1994.
- BELUSZKY P.: Adalékok a városállomány 1990 utáni alakulásához, in: *Horváth Gy., Rechnitzer J.: Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*, MTA RKK, Pécs, 2000.
- BENEVOLO, L.: A város a történelemben, Atlantisz Kiadó, Budapest, 1994.
- BELUVSZKY P.: Magyarország településföldrajza, általános rész, Dialog-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999.
- BERG, M.C. VAN DEN: Cascoplanning: benaderingswijze of eindbeleid?, in: *Groen 1993/3 pp 9-14.*
- BERNÁT T. et al.: Magyarország természeti erőforrásai és gazdaságföldrajzi adottságai, Aula Kiadó, 1998.
- BIBÓ I.: a közigazgatási területrendezés és az 1971. évi Településhálózat-fejlesztési Konceptió, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1986. pp. 140-294.
- BODA ZS., GULYÁS Á., MATOLAY R.: A fenntartható gazdasági jólét mutatója (ISEW) In: *ÖKO 1993/2-3*
- BOKOR K.: A tér mint erőforrás, in: *Bora Gy-Korompay A.: A természeti erőforrások gazdaságtana és földrajza*, Aula Kiadó, Budapest, 2001.
- BORSOS B.: Az élet kereké, Liget Műhely Alapítvány, 1994, p. 126-133.
- BULLA M.(szerk.) Agenda XXI, a Riói Nyilatkozat a Környezet és fejlődésről, Az ENSZ Környezet és Fejlődés Dokumentumai, Föld Napja Alapítvány, Budapest, 1993
- BUNYEVÁ CZ J.FODOR I., KOVÁCS B.: A fenntartható fejlődés környezetvédelmi aspektusának regionális és lokális vonatkozásai, in: *Fodor I., Kovács B., Tésits R. (szerk.): Társadalom és környezet – Tanulmányok a Tudomány Világkonferenciáján*, Dialog-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2000
- CSATÁRY B.: A magyarországi kistérségek vidékiség-kritériumai, in: *Horváth Gy., Rechnitzer J.: Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*, MTA Regionális Kutatások központja Pécs, 2000. pp.193-217.
- CSEMEZ A.: Tájterhelhetőségi vizsgálat és program a Tisza-tó térségében, kézirat, 1997.
- CSEMEZ A.: Tájtervezés-tájrendezés, Mezőgazda Kiadó Budapest, 1996
- CSEPIGA Z.: Helyi és regionális stratégiai tervek készítése a Ráckeve-Soroksári Duna-ág (RSD) ökorégióra, in: *ÖKO, 3-4., 1996. pp. 90-109.*
- CSEREY B.: Fejlesztések környezeti hatásvizsgálata, szerzői kiadás, p. 503 Budapest, 1995
- CSETE L. (szerk.): Regionális, Agrárkutatói és Fejlesztési Workshop, GATE "Fleischmann Rudolf" Mezőgazdasági Kutató Központ, Kompolt, 1997.
- DOMOKOS MNÉ: A vízgyűjtő területi tervezés és területfelhasználási tervezés kapcsolata a környezetvédelemmel, OMIKK, Budapest, 1992
- DOOREN v.N.: Het Emscher Park, in: *Blauwe Kamer en Profiel*, 1996/1, pp.28-34.
- EHRLICH A.,EHRLICH P.: A fajok kihalása, Göncöl Kiadó, Budapest, 1995.
- EKINS P. (SZERK.): The living economy: A new economics in the making, Routledge and Kegan Paul, London, New York, 1986.
- ENYEDI GY.: Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában, Hilscher Rezső szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1996.
- ERTSEY A.: Autonóm kistérség, országos ajánlás, Független Ökológiai Központ Alapítvány, Budapest, 1999
- FLEISCHER T.: Régiók, határok és hálózatok, in: *Tér és Társadalom 2001/3-4 p55-67*
- FRISNYÁK S.: Magyarország történeti földrajza, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995
- FLAGGE I., STECKEWEH C.: Change without Growth? Sustainable Urban development for the 21st Century, Kuniber Wachten a Német Szövetségi Köztársaság külügyminisztere és területfejlesztési, építésügyi és városfejlesztési minisztere megbízásából, Berlin, 1996
- GÁSPÁR I.: Környezetvédelmi szempontok érvényesítése a települések energiaellátásában, *Környezetvédelmi füzetek*, OMIKK, 1995/11
- G. FEKETE É.: A térségfejlesztés szempontjainak megfelelő területi egységek meghatározásának elméleti és módszertani problémái, in: *Regionális, Agrárkutatói és Fejlesztési Workshop*, GATE "Fleischmann Rudolf" Mezőgazdasági Kutató Központ, Kompolt, 1997., p 57-61
- GERGELY et al.: A fenntartható Európa felé – környezeti forrásterünk hasznosítása számokban, in: *ÖKO 1996/3-4, p1-24*
- GERGELY E., TOMBÁ CZ E.: A területfejlesztés és a környezetvédelem összekapcsolása, in: *ÖKO, 3-4., 1996, p 45-54*

- Global Ecovillage Network.: <http://www.gaia.org>
- Global Ecovillage Network The Institute for Appropriate Technology: <http://www.i4at.org/i4atgif/patternlanguage.html>
- GROSZ A.: A gépjárműipari klaszterek külföldi tapasztalatai és a pannon autóklaszter lehetőségei, in: *Tér és Társadalom*, 2000/4. pp. 125-145
- GYULAI I.: Fenntartható fejlődés, Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, Miskolc 2000
- GYULAYNÉ SZ. É. et al.: A közutak és a közúti közlekedés tervezésének ökológiai szempontjai, Zöld Akció Egyesület, 1993
- GERGELY et al.: A fenntartható Európa felé – Környezeti forrásterünk hasznosítása számokban, in: *ÖKO*, 1996/3-4 pp. 1-24.
- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium: Pályázati felhívás az alföldi "ökotérség" fejlesztés támogatására az Alföld érzékeny természeti területein, kézirat, Budapest, 1998
- HAJÓS B.: A vízgazdálkodás országos koncepciója, in: *ÖKO* 2000/1-2
- HAJDÚ I., LAKNER Z.: Az élelmiszeripari vállalkozások telephelyválasztását befolyásoló tényezők és az egyes szakágazatok elhelyezkedése, in: *Magda R. (szerk.): A magyarországi természeti erőforrások gazdaságtana és hasznosítása*, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2001
- HAJDÚ Z.: Magyarország közigazgatási földrajza, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2001
- HAJDÚ Z.: Regionális politika: Ideológiailag meghatározott cél-, érték-, és érdekrendszer, in: *Fodor I., Kovács B., Tésits R. (szerk.): Társadalom és környezet – Tanulmányok a Tudomány Világkonferenciáján*, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2000, p307-316
- HIDEG É.: A környezet társadalmi értékelése (1983), in: *Prognosztizálás, tervezés, modellezés a környezetvédelemben*; Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium, Budapest, 1990.; p 35-42
- HOWARD E.; Garden City of To-morrow, F.J.Osborn (ed.), Faber and Faber London, 1945, 1974.
- HUMPERT K., BECKER S., BRENNER K.: Fractionary Laws in Urban Growth; in *TOPOS*, 17. 1996.
- International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI): Local Agenda 21 Model Communities Programme 1993-1997, <http://www.iclei.org/la21/la21updt.htm>
- JÁMBOR I.: Zöldfelület-rendezés I., kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem, Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar, Kert- és Településépítészeti Tanszék, Kézirat, Budapest, 1996
- JENCKS M, BURTON E, WILLIAMS K: The Compact City - A sustainable Urban Form ?, E & Fn Spon, London, 1996.
- KAMENETZKY M.: The economics of the satisfaction of needs, in: *Ekins P., Max-Neef M. (szerk.) Real-life Economics – Understanding Wealth Creation*, Routledge, London, 1992
- KEREKES S., SZLÁVIK J.: A környezeti menedzsment közgazdasági eszközei, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, p. 39, 1996
- KINDLER et al.: A szubszidiaritás környezetgazdasági tartalma és vonatkozásai az Eu országok gyakorlatában in: *Európai Unióhoz való csatlakozás környezeti szempontú vizsgálata*, Magyarország az ezredfordulón, MTA 1997
- KISS A.: Vonzáskörzetek lehatárolásának két lehetséges módja Dunaujváros példáján keresztül in: *Beszterci B., Szabó Gy. (szerk.): Térségfejlesztés és Organikus Társadalom Tudományos Konferencia 1996. május 4. Székesfehérvár*, MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 1996
- KISS T (Biokom Kft, Miskolci Egyetem): Szilárd települési hulladékok hasznosítása, hulladékvalóató művek kialakítása, működtetése, in: hulladékhasznosítás, komposztálás, szelektív hulladékgyűjtés, Társadalmi szervezetek hulladékgazdálkodási aktivistáinak továbbképzésén elhangzott előadás, szervezés, előadók: KöM, FVM, Miskolci Egyetem, Veszprémi Egyetem, Budapest, 2001
- KOESTLER A.: De menselijke tweespalt, Van Gorcum & Comp. B.V. Assen, 1981
- KOLLARIK A. (szerk.): Természeti erőforrások a térben, Veszprémi egyetemi Kiadó, Veszprém, 1996
- KONKOLYNÉ GYURÓ É.: A tájpotenciál és a tájhasználat összefüggései a Zemplén-hegységben, A kandidátusi értekezés tézisei, Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Ökonómiai Intézet, Budapest, 1990
- KORTEN, D.C.: A tőkés társaságok világuralma, Magyar Kapu Alapítvány, Budapest, pp. 330-332
- KOVÁCS K.: A programozásról, in: *Falu Város Régió*, 1998/1 pp. 29-32
- KŐSZEGFALVI GY.: Települési infrastruktúra, Akadémiai Kiadó, Budapest 1991
- KŐSZEGFALVI GY., SIKOS T.: Városok és falvak infrastruktúrája, MTA Földrajztudományi Kutató Intézete, Budapest 1993.
- KŐSZEGFALVI GY., LOYDL T.: Településfejlesztés, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1999.
- LAKY I.: A vállalalkozási övezetek jövője, in: *Falu város Régió*, 1999/1-2 pp. 27-29.
- LÁNG I.(szerk.): Környezetvédelmi Lexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 132, 1993
- LÁNG I., BULLA M. (szerk.): Magyarország Környezeti Jövőképe, Környezet és Fejlődés folyóirat 1994, V/3, teljes témaszám
- LÁNYI GY.: Ökológia tényről tényre, Környezet és Fejlődés Kiadó, Budapest, 1998.
- LENGYEL I.: A telephelyválasztás, in: *Rechnitzer J. (szerk.) Fejezetek a regionális gazdaságtan tanulmányozásához*, MTA RKK Győr-Pécs, 1999. pp.40-43.
- MAGYAR E., TOMBÁCS E.: Elképzelés a 10000 lakosnál nagyobb települések környezetvédelmi programjának kidolgozásához, in: *ÖKO*, 1997/1-2 pp.1-10.
- MAROZSÁK P., MOLNÁR J.: A települések kapcsolatrendszer és intézményi ellátottsága egy határmenti térségben in: Füleky Gy. (szerk.) Vidékfejlesztés tájékoztató megvalósítása, 1999, pp. 89-94.
- MARTELL L.: Ecology and Society – an Introduction, Polity Press, Cambridge, 1995.
- MATHEIKA M.: A településhálózat-vizsgálat elméleti és gyakorlati vonatkozásáról; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
- MAX-NEEF M.: Development and human needs, in: *Ekins P., Max-Neef M. (szerk.) Real-life Economics – Understanding Wealth Creation*, Routledge, London, 1992.
- McHARG I.:Völgytervek, Wallace-McHarg Associates, Philadelphia, 1963 in: *Ökotáj* 27-28, 2001 p.117.
- McHARG I.: Design with Nature, Natural History Press, New York 1969.
- MEGGYESI T.:A városépítés útjai és tévútjai, belső terjesztés, Budapest, 1984.
- MIKLÓSSY E.:A regionális tervezés alapjai, Agroinform Kiadóház, Budapest 2000 .
- MOLNÁR A.: Városi folyamatok, tendenciák a rendszerváltás után Magyarországon, in : *Falu, Város, Régió*, 2000/6, pp. 3-10.
- MURÁNYI I.-SZOBOSZLAI ZS.: identitásjellemezők a Dél-Alföldi Régióban, in: *Tér és Társadalom*, 2000/1 pp. 27-50
- NÉMETH M.: A regionális vízgazdálkodás tervezése Magyarországon, in: *Fodor I., Kovács B., Tésits R. (szerk.): Társadalom és környezet – Tanulmányok a Tudomány Világkonferenciáján*, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2000. pp.189-196.
- New Sustainable Settlements: list of all cases, in: *European Academy of the Urban Environment* <http://www.eaue.de/winuw/list.htm>

ÓNODI G.: A kistérség, mint területi tervezési egység létjogosultsága, lehetséges tartalmi kritériumai, kézirat, SZIE Környezetgazdálkodási Intézet, Területi tervezési Tanszék, Gödöllő, 2001.

Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért: Gömörszőlős, egy fenntartható falu; Gömöri térségfejlesztési program, <http://www.ecolinst.hu/projekt.html>

A Magyar Köztársaság Kormánya: Országos Területfejlesztési Koncepció, az OGY 35/1998 (III.20.) ogy. hat. és háttéranyag

PÁLNÉ KOVÁCS I.: Térszerkezési stratégiák Magyarországon in: *Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés (megye, régió, kistérség)*, MTA Budapest, 2000. pp.29-56.

RADICS L.: Ökológiai gazdálkodás, Dinasztia-ház Rt., Budapest, 2001.

RADÓ D.: Ökológiai lábnyomunk rejtélye, in: *Lélegzet 2001/1*, pp. 12-13., további részletek The living Planet. Report 2000. WWF International www.panda.org

RECHNITZER J.: Területi stratégiák, Dialóg Campus kiadó, Budapest-Pécs1998.

REES W., WACKERNAGEL M.: Ökológiai lábnyomunk, Föld Napja Alapítvány, Budapest, 2001.

RÉTVÁRI L.: A természeti erőforrások földrajzi értelmezése és értékelése, Akadémiai kiadó Budapest 1989.

SALAMIN G.: Mit ígér a kedvezmények szigete? In: *Falu Város Régió*, 2001/8, pp.2-10

SAMU I.: A fejlődés mérése, in: *ÖKO*, 2000/3-4 pp. 74-87.

SELÉNDY SZ.: Ökológiai gazdálkodás, ökofarmok, ökorégiók, Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Budapest, pp. 26-30, 1996

SEUL H.: European Rural Agenda 21, a Practical Approach to Policy Assessment, Project Targeting and Evaluation at the Local Level (*elhangzott: Válaszúton az európai vidékpolitika című nemzetközi konferencián, The Arkleton Centre for Rural Development research, University of Aberdeen, 2000*) http://www.0700cream.com/pdf/CREAM_ERA_21_Aberdeen.pdf (html változat)

S.RÁDULY J.: Ökofarmok – kitérés pont in: *HVG* 2000/31 (08.05) pp.95-96.

Sustainable Measures (2001): Indicators of sustainability, elérhető: <http://www.sustainablemeasures.com/>

SÜLI-ZAKAR I.: A területfejlesztés-vidékfejlesztés makro-, mezo- és mikroregiónok lehatárolási problémái, in: *Csete László (szerk.): Regionális- Agrárkutatói és Vidékfejlesztési Workshop, Kompolt, 1997. május*, GATE "Fleischmann Rudolf" Mezőgazdasági Kutatóintézet, Kompolt, 1997.

SZABÓ P.: A napi ingázás kérdésköre a kilencvenes években Magyarországon in: *Tér és társadalom* 1998/4 p69-89

SZENDRŐ SZ.J.: KÖR (Közösség Önszolgáltató Rendszer) kézikönyv, Non-profit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége, Budapest, 1999.

SZIRMAI V.: A környezeti érdekek Magyarországon, Pallas Kiadó, Budapest, 1999.

SZLÁVIK J.: Környezetvédelmi piac és gazdaság, in: *ÖKO* 1998/3-4, pp. 34-49.

SZLÁVIK J.-PUSZTAI CS.: Fenntarthatóság testközelben: a fejlődés helyi programjai, in: *ÖKO*, 2000/3-4, pp. 13-26.

SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI I.: Vidékkutatás előzményekkel és tényekkel, in: *Tér és Társadalom*, 2001/2 pp. 71-86.

TÍMÁR J., VÁRADI M.M.: A szuburbanizáció egyenlőtlen fejlődése az 1990-es évek Magyarországon, in *Horváth Gy., Rechnitzer J. (szerk.): Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*, MTA, Regionális Kutatások Központja Pécs 2000. pp.153-175.

TJALLINGI, S.(szerk.): Hydropolis, the Role of Water in Urban Planning, Backhuiys Publishers, Leiden, 1994

TJALLINGI S. (szerk.): Ecopolis, Strategies for ecologically sound urban development, Backhuys Publishers, Leiden, 1995.

TOSICS I (szerk.): Szuburbanizációs trendek és településfejlesztési stratégiák Budapest agglomerációjában; kézirat, 1997.

VALÉR É.: A statisztikai, fejlesztési és igazgatási kistérségek összehasonlításának tapasztalatai, in: *Falu, Város, Régió* 2001/5 pp. 25-28.

Váti Kht.: Országos Területrendezési Terv, munkaközi anyag, kézirat, 1998.

1.2. Hivatkozott európai és egyéb nemzetközi dokumentumok

Európai Uniótagországi Területi Tervezésért Felelős Minisztereinek Tanácsa: Európai Területfejlesztési Perspektíva (ESDP), 1997, Noordwijk, 1999, Potsdam

Területi Tervezésért Felelős Miniszterek 12. Európai Konferenciája (CEMAT): Az európai kontinens fenntartható fejlesztésének irányelvei, Hannover, 2000.

Az Európai Területfejlesztés Programtanulmánya (SPESP) 2001, http://www.indurot.unovi.es/ETE/rural_e.htm

Európai Környezetvédelmi Iroda (EEB) kézikönyve az EU vízügyi politikájáról a vízügyi keretirányelv (vki) alapján, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest 2001

Várostervezők Európai Tanácsa (CEU): Az Új Athéni Charta 1998 in: *Farkas P. (szerk.) A jövő körvonalai V. Országos Urbanisztikai Konferencia és Kiállítás 1998 Siófok*, Magyar Urbanisztikai Társaság, Budapest, 1998. pp.89-101

Európai Bizottság: Green Paper, 1990

Európai Unió Régiók Bizottsága: Salamancai Deklaráció, 2001.

EU 1804/99 ökológiai állattenyésztést szabályozó rendelete

1.3. Az esettanulmány készítéséhez felhasznált források

1.3.1. Adatállományok, monográfiák, helyzetfeltárások, tervdokumentumok

A Dunántúli Középhegység, Regionális Tájé földrajz, szerkesztette: Ádám L., Marosi, S., Szilárd J., Akadémiai Kiadó, 1988

Állami Erdészeti Szolgálat: településsoros nyilvántartás, egyedi adatszolgáltatás, 2002.

Biokontroll Hungária Kht.: ellenőrzött gazdálkodók nyilvántartása, 2001

Biokontroll Hungária Kht.: Jelentés a Biokontroll Hungária Közhasznú Társaság 2001. évi tevékenységéről, Budapest, 2002.

Bridge Dunai Útőér Projekt, <http://www.lifelinedanube.net/documents/budapest/bridrep.htm> , Studio metropolitana Kht, Pro regio kht., Szent István Egyetem, 2000. október

Dorogi Kistérség Területfejlesztési Társulás: A Dorogi Kistérség agrárstruktúra és vidékfejlesztési stratégiai programja, kézirat 2000

Előterjesztés a Gerecse Tájegység bővítésre szánt területeinek védetté nyilvánításához, Sárkányfű Természetvédelmi Vállalkozás, kézirat, 2001.

Esztergom és Nyergesújfalú Kistérség Területfejlesztési Társulás: Agrárstruktúra és vidékfejlesztési program, helyzetfeltárás, kézirat, 2000

Esztergom és Nyergesújfalú Kistérség Területfejlesztési Társulás: Élhető régió mintaprogram pályázati anyag, kézirat 2001

Élhető határ menti kistérség mintaprogramja, pályázati anyag 2001.

Észak–Dunántúli Vízügyi Igazgatóság: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv – A Duna jobbparti vízyűjtője Gönyű és Dömös között, WS Atkins Magyarország Kft., Szalay és Papp Mérnöki Bt., Viz-Inter Mérnökiroda Kft., Budapest, 1999.

Felhívás a biogazdálkodás támogatására, in: Lélegzet, 2002. május, p.20. (fordítás az Environment Daily c. folyóiratból)

Felsőoktatási Felvételi Tájékoztató 2002, Oktatási Minisztérium, Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda, Budapest, 2002.

Földmérési és Távérzékelési Intézet Földhasználati adatok 2001.

Híd a jövőbe: Egy határon átnyúló együttműködés lehetőségeinek vizsgálata (Ister-Granum határmenti kistérség), kézirat, szerkesztette: Ocskay Gyula, Esztergom, 2000

Hivatalos autóbusz menetrend 2001-2002 Közép-Dunántúl

Intelligens régiók Magyarországon, szerkesztette: Pócs Gyula, Agroinform Kiadóház–Stratégiai Kutató Intézet, Budapest, 2001.

KHVM Vizgazdálkodási Főosztály, Települési Víziközmű Információs Rendszer nyilvántartása, 1999. évi adatok

Komárom-Esztergom megye környezetvédelmi programja, környezetállapot-vizsgálat és program, Pestterv, kézirat 2001

Komárom-Esztergom Megye Környezetvédelmi programjának társadalmi megalapozása, MTA RKK-Pestterv, kézirat, 2001

Környezetvédelmi Információs Rendszer adatbázisa, 2001. december: www.kszgyisz.hu/xir.htm

Környezetvédelmi információs hálózat, Magyarországi környezet- és természetvédő szervezeteket, cégeket, hivatalokat és magánszemélyeket tartalmazó adatbázis <http://www.greenfo.hu/furkesz.phtml>

Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve 1990, KSH, Budapest, 2001

Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve 1999, Kistérségek adatai, KSH, Budapest, 2001

Komárom-Esztergom megye országos védelem alatt álló területei, településsoros adatok, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, egyedi adatszolgáltatás, 2002.05.06.

Magyarország kistérségei, Közép-Dunántúl, KSH Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém Megyei Igazgatósága, Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém, 2000.

Magyarország településeinek ágazatai megyék szerint, szerk: Máté Andrea, <http://foldrajz.ttk.pte.hu/magyarorszag/letoltes/agazatmegye.doc>

Népszámlálás 2001. 1. Előzetes adatok, KSH, Budapest, 2001.

Népszámlálás 2001. 2. Előzetes adatok, választókerületek adatai KSH (pontos név...?), Budapest, 2001.

Non-profit szervezetek Magyarországon, 1999., KSH Társadalomstatisztikai Közlemények, Budapest, 2001.

A magyar régiók mezőgazdasága, 2000, Közép-Dunántúl, KSH Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém Megyei Igazgatósága, Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém, 2001.

Magyarország Állatállománya 2000. , településsoros adatok, KSH Budapest, 2000.

Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, KSH Budapest, 2000.

Földhasználat Magyarországon a 2000. évben, településsoros adatok, KSH Budapest, 2000.

A mezőgazdaság jelentősége a foglalkoztatásban, Mikrocenzus, KSH, Budapest, 1998

Állami Mezőgazdasági Összeírás 2000, Felmérés a biogazdálkodásról, KSH Budapest 2000

Magyarország történeti statisztikai helységnévtára, 6. Komárom-Esztergom megye, KSH, 1996.

Magyar Teleház Szövetség: Teleházak és távmunka Magyarországon, Teleház Kht., Budapest, 1999. lásd még: www.teleház.hu

Magyarország kistájainak katasztere, szerkesztette: Marosi S. és Somogyi S., MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest 1990

Magyarország földhasználati zónarendszere, SZIE Gödöllő Környezetgazdálkodási Intézet, <http://www.ktg.gau.hu/KTI/publi.html> , <http://www.ktg.gau.hu/~podma/zona/>

Magyarország hidrológiai atlasza, VITUKI, 1962

Magyarország környezeti érzékenysége és mezőgazdasági alkalmassága, megyénkénti térképek és adatok, Komárom-Esztergom megye, SZIE Környezetgazdálkodási Intézet, <http://www.ktg.gau.hu/KTI/Sapard/index.html>

Magyarország mezőgazdasági és vidékfejlesztési programja (SAPARD) – Munkatérképek, információk, területi alapadatok, Közép–Dunántúl régió, Komárom-Esztergom megye, GATE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, témavezető: Ónodi Gábor, Gödöllő, 1999.

Magyar Statisztikai Évkönyv, 2000., KSH, Budapest, 2001.

Magyarország vármegyéi és városai, Komárom–Esztergom Vármegye, szerkesztette: Dr. Borovszky Samu, Országos Monográfiai Társaság, Budapest, 1907.

Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv, 2000., KSH, Budapest, 2001.

Országos Pályaválasztási Útmutató, OOK-Press Kft., Veszprém 2001.

Országos Széchenyi Könyvtár Térképtár TK 1094-es jelzetű Esztergom vármegye kéziratos térképe

Regionális Civil Információs Központ: Komárom-Esztergom megye civil szervezeteinek nyilvántartása, United Way Vértes Vidéke Alapítvány, <http://www.c3.hu>

Szakmai telefonkönyv, Aranyoldalak, Komárom-Esztergom megye, 2002.

Tejgazdaságtan, szerkesztette: Szakály Sándor, Dinasztia Kiadó, Budapest, 2001.

Tejhozam becslése: <http://www.date.hu/info/animaldb/marha/allo.htm> , ökológiai gazdálkodás:

<http://online.kennis.org/nl/lectures/mhout/oomen/oosamva.htm>

Urbanisztikai Regionális fejlesztési és Beruházásszervezési Kft.: Komárom-Esztergom megye fejlesztési koncepciója és programjavaslatai, munkaközi anyag, 1998.

1.3.2. Szóbeli informátorok

Balogh Ákos, tájépítész, az Esztergom-Nyergesújfalui kistérség rendszeres tanácsadója

Czumpf Attila, a Gerecsei Tájvédelmi Körzet, természetvédelmi őrszolgálat, Ágostyán

Falusi szállásadó, korábban Mogyorósbánya jegyzője, Mogyorósbánya

Földrajz-történelem szakos tanár, Mogyorósbánya

Kovács Zoltánné, falusi szállásadó, fényképész, kistérségi falusi turizmus szövetség létrehozásában aktívan tevékenykedik, Epöl

Kundrát Ferenc, a Gerecsei Tájvédelmi Körzet, természetvédelmi őrszolgálat, Bajna

Meggyaszai Péter, Független Ökológiai Központ, Budapest

Ocskay Gyula, Esztergom-Nyergesújfalui Kistérség, kistérségi menedzser, Esztergom

Seprenyi Rita, Dorogi Kistérség, kistérségi menedzser, Dorog

Szendi Gábor, Esztergomi Környezetkultúra Egyesület

Varga László, Úny alpolgármestere, az únyi teleház vezetője, földrajz-történelem szakos tanár, Úny

Vöröskői István, Gerecse-Pilis Víztársulat, Dorog

2. SZÖVEGKÖZI ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

2.1. Ábrák

1. Mintatérség: az Esztergom-Nyergesújfalu és a Dorogi kistérségek
2. Az értekezés felépítése
3. Howard kertváros-gyűrűje
4. Thünen-féle területi modell
5. Emscher-régió
6. Maslow emberi szükségletek hierarchiája
7. Kamenetzky emberi szükségletek modellje
8. A „szükségletkielégítők” rendszerezése Kamenetzky szerint
9. Városias és vidékies kistérségek Magyarországon
10. Vidéki településszerkezeti jellegzetességekkel rendelkező városias kistérségek
11. A földrajzi munkamegosztás Frisnyák Sándor-féle modellje
12. A kommunális infrastruktúra, a természetierőforrás-gazdálkodás és a területi tervezés összefüggései
13. A lakás és az intézmények közötti távolság a fenntartható városban, Nagy-Britannia
14. A Dorogi és az Esztergom-Nyergesújfalu statisztikai kistérségek
15. A mintatérséget érintő kistájak
16. Vízyűjtőterületek és a térség településeinek a viszonya
17. A mintatérség és környezete közlekedésföldrajzi viszonyai
18. Alapfokú ellátás szempontjából periferális települések
19. Esztergom 40 perces elméleti vonzáskörzete és a közép fokú intézményhálózat ellátási körzeteinek határmezsgye települései
20. Esztergom „60 perces” elméleti vonzáskörzetéből kimaradt települések
21. Különlegesen kezelt területek, amelyek érintik a mintatérséget
22. A statisztikai kistérségek és a választókerületek viszonya
23. Javasolt lehatárolás
24. Védett és védelemre javasolt területek által érintett települések
25. Védett és védelemre javasolt területek és a kisvízfolyások a mintatérség területén
26. Vízellátó hálózatok és a vízyűjtő-területek viszonya a mintatérségben
27. Szennyvízhálózatok és a vízyűjtő-területek viszonya a mintatérségben
28. Települési szilárd hulladékok kezelése a térségben
29. Illegális hulladéklerakó-helyek által terhelt területek a mintatérségben
30. Üzemelő és távlati ivóvíz-bázisok

2.2. Táblázatok

1. A referenciák fontosabb koncepcionális elemei (a., b., c)
2. A fenntartható városias kistérségek nagyságának és földrajzi pozíciójának optimalizálását segítő kritériumrendszer
3. A fenntartható fejlődés alapjául szolgáló erőforrások városias kistérségekben: a.) társadalmi erőforrások b.) területszerkezeti, tájhasználati erőforrások, c.) gazdasági erőforrások
4. Mikrotérségek, magterületek, holdudvar-települések
5. Holdudvar-jelleg értékelése
6. A települések térségi kötődésének mértéke
7. A térség szempontjából legfontosabb holdudvar települések holdudvar jellegének értékelése
8. A térségellátó övezet mezőgazdasági és erdőgazdasági termőterület-igénye összesen, földhasználati egységenként és egy főre vetítve, átlagosan
9. A jelenlegi és a szükségletek alapján javasolt földhasználat szerkezetének összehasonlítása a.) abszolút értékben b.) százalékosan
10. A fenntartható fejlődést megalapozó erőforrások Esztergom-Dorog térségében a.) társadalmi erőforrások b.) területszerkezeti, tájhasználati erőforrások, c.) gazdasági erőforrások

3. JEGYZETEK AZ ELMÉLETI MUNKARÉSZHEZ

E/1. Local Agenda 21 definíciója és alapelvei

(ICLEI, 1997, Szlávik, 2000. p.13)

A Local Agenda 21, vagyis „a fenntarthatóság lokális, kisregionális programja komplex program, amely a természeti környezet fejlesztésével összhangban tervezi el az épített környezet, infrastrukturális rendszer, energiaellátás, közlekedés, hulladékkezelés, agrárium stb. jövőorientált alakítását” (Szlávik, 2000 p. 13.). A Local Agenda 21 egy tervdokumentum, amely a helyi/térségi és globális környezet és fejlődés problémák integrált kezelésének programja, ahol a program a területfejlesztési programozás szigorú elveinek megfelelően konkrét célkitűzéseket, cselekvési lépéseket fogalmaz meg hozzájuk rendelt határidőkkel, felelősökkel és a megvalósítás pénzügyi, szervezeti feltételeivel. A Local Agenda 21 egyesíti a stratégiai tervezés, a közösségi tervezés és a környezeti tervezés módszereit. A tervdokumentum legfontosabb irányelveit és a tervezési folyamat általános struktúráját a „Helyi Környezeti Kezdeményezések Nemzetközi Tanácsa” (ICLEI)¹ fogalmazta meg. A hét alapelv a következő (ICLEI 1997, internet):

- partnerkapcsolat: kollektív felelősség, döntés és tervezés, minden érdekelt/partner részvételével,
- részvétel és átláthatóság,
- a társadalom minden szegmensének közvetlen részvétele a fenntartható fejlődés tervezésében, az LA 21 tervezéséhez kapcsolódó mindenfajta információ könnyű hozzáférhetősége,
- szisztematikus megközelítés, ahol a megoldások a problémák mögött álló okokra és teljes rendszerekre irányulnak,
- a jövő figyelembevétele: a fenntartható fejlődés tervezése egyaránt számot vet a rövid és hosszú távú folyamatokkal és szükségletekkel,
- elszámoltathatóság, ami minden érdekelt/partner cselekedeteire vonatkozik,
- méltányos, igazságos és környezettudatos gazdasági fejlesztés,
- ökológiai korlátok betartása, ami azt jelenti, hogy minden közösségnek meg kell tanulni a Föld teherbíró-képességének keretei között élni.

E/2. Magyarország környezeti jövőképe

(MTA, 1993. saját rendszerzésben)

Fenntartható társadalom

- a társadalmi egyenlőtlenségek csökkennek, a középrétegek túlsúlyba kerülnek
- horizontálisan szerveződő társadalom alakul ki
- vidéki térségek kiegyenlített fejlődése révén minden állampolgár megfelelő élethez jut
- a vidéki térségek a feltételeknek megfelelő optimális benépesedettséggel rendelkeznek
- zöldterületekben bővelkedő, tranzitforgalomtól mentes közepes méretű települések népességmegtartó-ereje nő
- a foglalkoztatás ösztönzése érdekében az adórendszer az élők munkát és az önfoglalkoztatást relatíve olcsóbbá teszi
- a jogi szabályozásban a környezeti érdekek prioritást élveznek, a jogérvényesítés nem kötődik materiális érdekekhez
- a környezetvédelemmel kapcsolatos jogköröket decentralizálják

Fenntartható fogyasztási és életmód modellek

- természetközeli életmódban rejlő értékek elérése az állampolgárok számára az ellátórendszerek és az infrastruktúra fejlesztése révén
- nő az otthon végezhető munkalehetőségek köre, terjednek a telekommunikációs szolgáltatások
- szélesebb méreteket ölt az önfoglalkoztatás, az önellátás
- a közlekedési igények (az 1993. évi mértéket alapul véve !) nem vagy csak kismértékben (max 5 %) növekednek

¹ Internacional Council for Local Environmental Initiatives

- a tömegközlekedés jelenlegi (lásd 1993 !) részaránya nem csökken, esetleg kismértékben nő,
- turizmuson belül nő a szelíd turizmus szerepe,
- az oktatásban és tömegkommunikációban prioritást élvez a környezetbarát, diverzitásokra érzékeny értékrend,
- jelentősen bővül azon rétegek köre, amelyek az anyagi javak fogyasztásával szemben előnyben részesítik a nem anyagi szolgáltatásokat, a mennyiséggel szemben a minőséget
- nő a társadalom aktivitása a környezetvédelmi problémák megoldásában
- a jogi szabályozásban a környezeti érdekek prioritást élveznek, a jogérvényesítés nem kötődik materiális érdekekhez

Fenntartható termelési modellek

- mezőgazdaság és a szolgáltató szektor súlya (foglalkoztatottság, GDP-n belüli arány) nő
- iparon belül a szellemimunka-igényes feldolgozóipari ágazatok (híradástechnika, elektronika, gyógyszeripar) és a környezetvédelmi ipar súlya nő
- kis- és középvállalatok aránya és szerepe nő, hálózati kapcsolatrendszere a nagyvállalatokkal erősödik,
- a mezőgazdaságban nő a speciális adottságokat kihasználó, magas feldolgozottságú termékek exportja,
- szántóföldi termelés aránya csökken, a kertészeti kultúrák, a gyepterületek, erdők energiaültetvények (p. repce) aránya nő,
- biotermékek, organikus, ökológiai eljárások aránya nő, az állattenyésztésen belül nő a kérődzők aránya,
- tájanként differenciált üzemi és gazdálkodási struktúra, tájspecifikus termék- és fajtaösszetétel,
- nő a mezőgazdaság környezetgazdálkodási funkciója: tájapolás, turizmus, megújuló energiaforrások termelése
- családi gazdaságok meghatározó szerepe, őket segítő horizontális és vertikális társulási formák, szövetkezetek szerveződése
- a szolgáltatási szektorban az oktatás, az egészségügy, a személyi szolgáltatások, a javítás, a karbantartás, a kereskedelem, a pénzügyi, banki és biztosítási szféra részaránya nő
- a turizmuson belül nő a szelíd idegenforgalom szerepe,
- a szállítási igények nem vagy csak kismértékben nőnek (max 5 %, az 1993. évet alapul véve),
- a nemzetközi tranzitforgalom jelentős mértékben áttérrelődik vasútra é hajóra, összességében a vasúti és vízi szállítás részaránya nő
- az energiafelhasználás volumene nem nő, ezen belül a villamosenergia-felhasználás 6-7 százalékkal növekszik,
- a megújuló energiaforrások felhasználása az 1993. évben számított 2 százalékról 8-10 százalékra növekszik
- a foglalkoztatás ösztönzése érdekében az adórendszer az élők munkát és az önfoglalkoztatást relatíve olcsóbbá teszi
- a jogi szabályozásban a környezeti érdekek prioritást élveznek, a jogérvényesítés nem kötődik materiális érdekekhez
- a gazdasági szabályozás területén a környezetvédelem olyan piaci eszközeinek megteremtése kerül előtérbe, mint például az ökoadórendszer vagy a gazdálkodók önszabályozási tendenciáinak erősítése

E/3. Környezeti forrástér-vizsgálat

(Gergely, 1996. pp.1-24.)

Az 1995-ben szükségesnek tartott csökkenések illetve növekedések mértéke az 1992. bázisévhez képest

- a szén-dioxid kibocsátás esetében 80 % csökkenés (2010-ig 36%)
- az elsődleges energiafelhasználás tekintetében 41, 5 % csökkenés, ezen belül a fosszilis energiahordozó felhasználás esetében 35, 7% csökkenés, a nukleáris energiahordozó felhasználás esetében 100 % csökkenés, míg a megújuló energiaforrások felhasználása esetében 1591 % növekedés (2010-ig 264% növekedés)

Területfelhasználásra vonatkozólag a forrástér vizsgálat csak a 2010-ig szükséges változásokat adja meg az 1992. bázisévhez képest, ennek megfelelően:

- mezőgazdasági területek összterülete nem változhat,
- szántók területben országosan 63 százalékos csökkenés,
- gyepek területe esetében 42 százalékos növekedés
- egyéb mezőgazdasági területek esetében 41 százalékos csökkenés
- nem művelt mezőgazdasági területek esetében 61 százalékos csökkenés
- nem védett erdők esetében 20 százalékos növekedés
- védett területek esetében 41 százalékos növekedés
- egyéb területek valamint felszíni vizek esetében nem ír elő változást.

E/4. Egy főre jutó magyarországi átlagtermelékenyséű termőföld-terület

(Rees ökológiai lábnyom módszere alapján)

Magyarországon az 1 főre jutó világszerte átlagtermelékenyséű földterület a szerzők számítása szerint 3,07 hektár. Az ország tényleges termékeny földterülete ugyanakkor körülbelül 0,718 hektár (1992. évi adat, Gergely et al, 1993). A termelékenységet biomassza-termelési kapacitás szerint határozták meg, vagyis a Magyarország rendelkezésére álló területesség számításakor abból indultak ki, hogy az ország termékeny területeinek biomassza termelése a világszerte átlagnak 4,3-szorosa (3,07/0,718). Ebből következik, hogy amennyiben a globális fenntarthatóságot kiindulópontnak tekintjük, akkor – az ökológiai lábnyom elmélet alapján – egy magyar lakos teljes önellátás esetén a hazai termékeny földből nem vehet többet igénybe, mint évi 2,18/4,3, tehát kb. 0,5 hektárt! Ezen túl még rendelkezésre áll 0,135 hektár/fő (1992-ben, tehát ma már ennél több) már biológiailag inaktív, beépített terület, ahol lakunk, dolgozunk, közlekedünk, vásárolunk stb. (Gergely, 1996).

E/5. FVM ökotérség pályázat, 1998

Lehetséges ökotérség-típusok

- védett természeti területek és környéke;
- vízbázis védelmi területek;
- felszíni vizek (folyóvölgyek, tavak, holtágak, mély fekvésű területek);
- biokultúra térségek termőterületei;
- levegőtisztaság-védelmi övezetek;
- csendvédelmi övezetek;
- sajátos földrajzi tájegységek;
- nevesített kultúrtájak;
- települési, építészeti védelmi területek;
- erdő, gyepek területek;
- vadgazdálkodási területek.

A program céljai a következők voltak:

- a lakosság érdeklődésének fokozása a természeti környezet megbecsülésében és ápolásában,
- a mezőgazdaság szezonális jellegéből adódó szabad munkaerő foglalkoztatása a szezonális változásoktól részben függetleníthető, ugyanakkor a helyi sajátos természeti, kulturális értékeken alapuló gazdasági tevékenységek ösztönzése,
- a környezet- és egészségkultúra, mint új húzóágazat fejlesztése,
- belső piacbővítés a helyi agrártermékek értékesítéséhez (elsősorban a turizmus révén),
- extenzív művelésre, rét, gyepek, erdőművelésre, biogazdálkodásra, extenzív állattartásra történő átállás ösztönzése,
- a fenti célrendszer érvényesülését akadályozó kockázati tényezők következetes feltárása, kiiktatása, a szezonálisan változó lehetőségek tudatos összerendezése
- projektfinanszírozási rendszerről a programfinanszírozás irányába történő fokozatos áttérés.

A részletes pályázati kiírás meghatározta az ökotérség használatának, hasznosításának kritériumait:

- természet, táji értékek tudatos fenntartása, gondozása
- a természeti, táji adottságokkal harmonizáló bio- illetve környezetkímélő mezőgazdasági termelés,
- kultúrtörténeti értékek ápolása, harmonikus településkép, gondozott közterületek, hagyománytisztelő beépítés, környezetalakítás, építőanyag-használat,
- környezetbarát infrastruktúra és üzemeltetés,
- helyi kulturális hagyományok ápolása, kismesterségek, kézműipari hagyományok folytatása,
- felszíni és felszín alatti vizek védelme, levegőtisztaság védelme
- környezetet nem károsító hulladékgazdálkodás
- csendet nem zavaró tevékenységek
- természetközeli szabadidő-eltöltési és sporttevékenységek
- helyi közösségi élet jelenléte, hagyományos vendégszeretet érvényesülése

Mely pályázatokat kívánta a zsűri – a pályázati kiírás szerint – előnyben részesíteni?

- amelyek saját erővel is rendelkezett a pályázati cél megvalósításához, illetve a pályázat célrendszeréhez közelálló más pályázatokon már eredményesen pályáztak,
- igazolni tudták a a környezet és természet védelme, az építészeti örökség védelme és a hagyományörzés terén eddig elért eredményeiket,
- a helyi adottságokhoz, kulturális hagyományokhoz leginkább alkalmazkodó, egyedi ökoturisztikai és egészségmegőrző kínálatot tudtak összeállítani
- a program megvalósításához szükséges szellemi felkészültséget, szakképzett személyi felelősségvállalást tudtak felmutatni,
- a lakosság széles köreit tudták mozgósítani.

A minisztérium akkori prioritásaira a legmagasabb összegeket nyert pályázatok is utalnak:

- vízrendszer-revitalizáció, élőhely-rekonstrukció, holtág-rehabilitáció,
- ökológiai gazdálkodás (mintagazdaságok), környezetgazdálkodás-fejlesztési program,
- ökoturizmus, komplex turisztikai program,
- kutatás és környezeti nevelés intézményei,
- integrált fejlesztési koncepciók és programok kidolgozása.

E/6. Fenntartható településmodellek

Vidéki önfenntartó közösségek

A helyi önfenntartás fogalma a hatvanas-hetvenes években, az Egyesült Államokban kapcsolódott össze az ökológizmussal. Előzményei azok a helyi gazdasági függetlenedési törekvések, amelyek a gazdaság függés világméretűvé válásával egy időben újra és újra jelentkeztek. Az ipari forradalom idejére tehető az első ilyen jellegű első próbálkozások (Owen ipari falvai, Proudhon elméletei) . A huszadik század nagy világválságának idején *helyi pénzek és/vagy közvetlen áru- és szolgáltatáscsere (barter-) hálózatok* segítségével munkanélküliek tízezreit sikerült megmenteni a teljes elszegényedéstől (Szendrő, 1999). A mai vidéki kezdeményezések *a természetközelség lehetőségeit, a közösség korlátozott méretéből és közös elkötelezettségéből* származó előnyöket valamint az információs társadalom kínálta lehetőségeket használják ki. Szinte kizárólag *alulról jövő kezdeményezéssel* szervezett programok, amelyekben a megújuló energiaforrások hasznosítása, az energiafelhasználás minimalizálása, a hulladéktermelés minimalizálása és a hulladék, valamint a szennyvíz lehető legnagyobb mértékű visszaforgatása, a csapadékvíz helyben tartása, az élelmiszertermelés bizonyos szintje stb. *térszerkezetiileg és technológiailag is lehetővé válik*. A településforma rurális jellegű, ugyanakkor a természeti elemek minél teljesebb megőrzése érdekében egyes esetekben a lakosság *lemond az egy család-egy ház elvről*, valamint a gépkocsi tulajdonlásáról. A település lakói többnyire *osztotnak a közlekedési eszközökön* és a mezőgazdaságban, háztartásban használatos nagyobb gépeken. Nagyobb falvak alapszintű szolgáltatásokat is nyújtanak. (Szántó 1996, 1997). A megvalósult példák rurális térségekben és nagyvárosi agglomerációk még viszonylag kevésbé beépült területein egyaránt előfordulnak. Az utóbbi előnye, hogy élni lehet a jó *tömegközlekedési kapcsolatok nyújtotta lehetőségekkel*.

Gazdálkodó ökofalvak

Néhány háztartást magukban foglaló tanyák, vagy kisebb-nagyobb falvak, ahol a *megélhetés alapja a mező- és erdőgazdaság*, amely *élelmiszertermelés* mellett legalább a település energiafelhasználásának *biomassza-szükségletét* is megtermeli. További jövedelemhez a lakók *turisztikai szolgáltatásokkal* juthatnak. Az energia, víz, és az élelmezési anyagok *áramlásának zárt vagy csaknem zárt körét* alakítják ki. A gazdálkodásra berendezkedett ökofalvak Mollison „permakultúra” elméletét és gyakorlatát² próbálják a helyi körülményekhez igazítani (5. ábra). A terület egésze *közös tulajdonban* van vagy *szövetkezeti alapon* működik. A településstruktúra többnyire a hagyományos telkes rendszer szerint épül fel. Az ökofalvak egy része *szigorú megállapodásokat* alkalmaz, hogy az eredeti célkitűzések felhígulását megelőzze (gazdálkodási kötelezettség, ökológiai módszerek alkalmazásának kötelezettsége, autóhasználatra, lakóépületre, maximális lakosságra vonatkozó előírások) (Barton, 2000.).

² Mollison permakultúra elméletének és gyakorlatának rövid magyaryelvű összefoglalása a Biológiai gazdálkodás című kötetben található (Radics 2001 p44-59)

A gazdálkodó ökofalvak egyik nagy hátránya, hogy a szolgáltatások, az oktatás és a foglalkoztatás hozzáférhetősége érdekében (a gazdálkodással nem képesek megtermelni a szükséges jövedelmet) lakosai *gyakori ingázásra* kényszerülnek, hozzájárulva ezzel a közlekedésből származó környezetszennyezés növeléséhez.

Mollison permakultúra modellje

Telefalvak

Elsősorban az információs technológia használatából élő települések, ahol a gazdálkodás bizonyos szintű önfenntartást, esetleg az aktív rekreációt, más esetekben kiegészítő jövedelemszerzést is szolgál (az utóbbi eset a gazdálkodó és a telefalva kombinációja). A távmunka otthon vagy teleházakban folyik. A településeken a számítógépes munka gyakran hagyományos kézműves tevékenységekkel, kismesterségek gyakorlásával egészül ki, a információs technológia felhasználható a helyi mezőgazdasági és kézműipari termékek marketingjére. A tele-falvak esetében gyakoribb a vállalkozói kezdeményezés, de egyetemek, kutatóintézmények is alapítanak telefalvakat, ahol dolgozóik számára biztosítják a szükséges technológiai feltételeket. A falvak „öko jellege” a *megújuló energiaforrások* alkalmazásának, a *zárt vagy közel zárt rendszerű vízgazdálkodásnak* köszönhető (ha egyáltalán van ilyen) valamint annak a feltevésnek, hogy a telekommunikáció *csökkenti a napi ingázási és általános utazási szükségleteket*.

Magyarország viszonylag nagy népsűrűsége mellett a nagyfokú önellátásra berendezkedő ökofalvak elterjedése szinte kizártnak mondható, ugyanakkor, mint *követhető termelési fogyasztási és életmódmodellek*, jelentős szerepet játszanak a fenntartható társadalom hoz vezető úton. A modell különös jelentőséggel bírhat aprófalvas térségekben, ahol a nagy ellátórendszerektől való függés fajlagos költsége túl nagy. *Szelidtechnológiák* alkalmazása tehát egyéb előnye mellett itt közvetlen *költségmegtakarító tényező* is lehet. A modell eddigi alkalmazása nálunk összekapcsolódott *elnéptelenedő falvak újraélesztésével*, részben az eredeti agrár foglalkozású lakosság helyben tartásával, kulturális, szociális célkitűzésekkel (HVG 2000/31). Az *Intelligens régió* című tanulmánykötet (Pócs, 2001. p.48) utal a telefalva modell potenciális jelentőségére egyes hazai falvak elnéptelenedésének megállításában.

Fenntartható városok és lakóközösségek: kompakt város elv és városi ökofalvak

A városok, számos alternatív technológia bevezethetősége ellenére, természeti erőforrások tekintetében viszonylag kevés lehetőséget biztosítanak önfenntartó rendszerek biztosítására. Az alternatív energiaforrások közül a napenergia, mint kiegészítő energiaforrás jöhet számításba. Egyéb alternatív források alkalmazásának távfűtés esetén lehet létjogosultsága, ami kombinált fűtési és elektromosenergia-termelés mellett jelentős megtakarítást eredményezhet (Gáspár, 1995). Városi területeken alkalmazott alternatív technológiák között gyakori még az esővíz helyben tartásának alkalmazása (Tjallingi, 1995). Városi területeken azonban jelentősebb szerepet játszanak a nagy *népességkoncentrációból származó előnyök kihasználása*, az ún. kompakt város elv alkalmazása, amely lehetővé teszi a gépkocsi-használat teljes vagy részleges kiküszöbölését a *lakás-munkahely-szolgáltatások közötti távolságok csökkentésével, hatékony környezetkímélő közlekedési rendszerek kialakításával*. További meghatározó tényező a *rozsdaterületek újrahasznosítása és a kompakt beépítés formák* alkalmazása, amelyek lassítják a szabad területek beépülését (Burton, 1996, Szántó, 1996).

Bár a szuburbiák és más extenzív beépítésű területek viszonylag nagy zöldfelületekkel rendelkeznek, *fajszegénységük és töredezettségük* miatt alkalmatlanok arra, hogy az ökológiai hálózaton belül jelentős szerepet játszanak. A kompakt város elv megfogalmazásában (Green Paper, 1990) a *környezeti mellett gazdasági és társadalmi tényezők* is jelentős, sőt sokak szerint (pl. Burton 1996) döntő szerepet játszottak³. Barton a fenntartható települést ökoszisztémának tekinti, amelyeknek következő kritériumok teljesítésére kell törekedniük (Barton, 2000. pp.86-93):

— *Helyi autonómia növekedése*: ahol és amilyen mértékben műszakilag, társadalmilag és környezeti szempontból megvalósítható, a lakosság szükségleteit helyben kell kielégíteni, csökkentve ezáltal a tágabb környezet forrásainak elszívását terhelését. Az elv alkalmazása nem csak a természet erőforrásokra, de a szolgáltatásokra és a munkahelyekre is érvényes.

— *Változatosság és a választási lehetőségek növelése*: a különböző jövedelmű, korú, képzettségű, preferenciájú lakosok igényeit egyaránt helyben kell kielégíteni. Legfontosabb területek a mobilitás, a lakás, a munka, a szolgáltatások és a szabad területek. A mobilitás választásának szabadsága azt jelenti, hogy a „gyengébb” módzatok védelmet élveznek az „erősebbek” dominanciájával szemben, másrészt a célpontok változatos megközelíthetőségét foglalja magában. Szabad területek változatossága a méretbeli és funkcionális változatosságon túl a biodiverzitás növelésének elvét is érvényesíti.

— *A hely adottságaihoz illeszkedő tervezés*: ezáltal növekszik a környezet természetes önfenntartó-megújuló képessége és teljesítőképessége és változatos lakóterületek jönnek létre.

— *Kapcsolati hálók és integráció*: lakóközösségek között, lakónegyedek között, a lakóközösség és az egész város között. Helyi tevékenységek összekapcsolódása, multifunkcionális helyek, útvonalak kialakulása.

— *Flexibilitás és adaptálhatóság*: az épített környezet tervezésében a jövőbeni választás lehetőségét nyitva hagyni, ahol csak lehet, és az erőforrás-gazdálkodást úgy megszervezni, hogy a jövőben kívánatos változtatások megvalósulhassanak: flexibilis lakóházak, extra infrastruktúra-kapacitás, multifunkcionális intézmények és szabad terek.

— *Helyi kontroll erősítése a piac és a bürokrácia kontrolljával szemben* (szubsidiaritás elvének érvényesítése a háztartások és a lakóközösségek szintjén): pl. a lakosságból szervezett parkokat felügyelő bizottság, a szennyvízrendszer a lakosság által szervezett vállalkozás kezében van stb.

Barton négy típust különít el a városi programok között: a kezdeményezések egy része egy-egy lakónegyedet vagy lakóközösséget érint, létezik azonban számos városi léptékű kezdeményezés, ahol a legfontosabb újításokat a *közlekedési rendszerek, az energiahatékonyság és az esővíz helybentartás és a közösségszervezés* témakörökben vezették be.⁴ Az állami kezdeményezésű mintaprojektek többnyire az alternatív technológiák kipróbálását szolgálják, ezekben az esetekben a szociális megfontolások háttérbe szorultak. Míg ezek között éppúgy találhatók zöldmezős beruházások, mint rehabilitációs területek, a következő kettő mindig zöldmezős jelleggel épül.

A Dániában legnépszerűbb kommunákban a *közösségszervezés* dominál, ökológiai szempontok csak ezután következnek. Az ún. *New Urbanism* egyesült államokbeli modellje a kompakt város elvet próbálja megvalósítani a szuburbiák tengerében, mintegy városzsigeteket alkotva. A negyedek a *tömegközlekedési csomóponttól gyalogos távolságra* helyezkednek el, *szolgáltatások sokféleségét és munkahelyeket is magában foglaló központokkal* rendelkeznek, amely a családi házas környék lakóit is vonzza.

Kompakt város

A kompakt város a klasszikus európai várost tekinti mintaképnek. A klasszikus európai város lényege a nagy *népességkoncentrációban*, funkciók és emberek *sokféleségében*, jellegzetes *hierarchikus szerkezetében* és a *világos morfológiai elkülöníthetőségében* rejlik. Az ötvenes évek óta számos urbanisztikai irányzat interpretálta a történeti várost, saját szükségleteinek megfelelően. Napjaink társadalmi és környezeti válságából sokan a történeti mintákat követő kompakt városban látják a kiutat.

³ A nyugat-európai kormányok és városi önkormányzatok egyre több pénzt áldoznak arra (és sok helyen nem is sikertelenül), hogy a várost vonzóvá tegyék az adófizető középosztály bizonyos rétegei, elsősorban kis háztartások (fiatalok, egyedülállók, nyugdíjasok, gyermektelen életmódot választók), és a fellendülőben lévő gazdasági ágazatok tőkeerős beruházói számára. A városközpontok felújítása, korábbi ipari és kikötőterületek igényes lakóparkká, tudományos parkká alakítása, a tömegközlekedés és a közbiztonság színvonalának javítása, a kulturális és az egyéb rekreációs kínálat bővítése, az imázsteremtés együttesen a város vonzerejének növelését szolgálják.

⁴ A European Academy of Urban Environment 72 különböző léptékű európai „fenntartható város” projektről ad számot (New Sustainable Settlements, internet)

Az interpretációkban azonban alig köszön vissza a középkori városnak az a sajátossága, hogy fenntartása a *környező táj kínálta természeti erőforrásokra épült*, mind a szükségletek (élelmiszer, víz, építő és tüzelőanyag stb) kielégítése, mind pedig a hulladékok elhelyezése terén. Ennek racionalitását *Howard és Wright* is fölismerte, akiknél – az ideális városban az emberi kiteljesedés szempontjait is szem előtt tartva – a görög városállamokhoz hasonlóan részben maguk a városlakók is részt vettek saját élelmiszerszükségletük megtermelésében.

A kompakt város elv helytállóságával kapcsolatban erősen megoszlanak a vélemények (Burton, 1996) és következetes alkalmazását jelentősen hátráltatják a jelenlegi ingatlanpiaci trendek. A térbeli közelség csak akkor vonzó alternatíva a vidéki térségekkel szemben, ha az a *fizikai környezet és a szolgáltatások magas színvonalával* párosul. A szükséges színvonal megteremtése és fenntartása visszavezet az ismert dilemmához: Mekkora az a minimális népességkoncentráció, amellyel a versenyképes fizikai környezet és a szolgáltatások fenntarthatók és mekkora az a maximális népességkoncentráció, amely mellett még nem jelentkeznek a zsúfoltsággal járó negatív jelenségek?

Városi ökofalvak

Agglomerációkban és urbanizált térségekben a koncentráció alternatívájaként városi „ökofalvak” mellett érvel egy, a népességkoncentráció fokozását ellenző kutató csoport, akik szerint a mai széttöredezett várostestek kialakulása végső soron bizonyos *strukturális kultúrantropológiai adottság* természetes következménye. A széttöredezettség biztosítja hogy a szabad, *beépítetlen területek elérhetősége lényegileg nem különbözik egy középkori városban tapasztalttól*, továbbá megfigyeléseik szerint a *beépített és a beépítetlen területek határán alakulnak ki a legértékesebb lakóterületek*, amit bioökológiai és településtörténeti kutatások is alátámasztanak. Márpedig *minél töredezettségű egy várostest, elméletileg annál több értékes határterület jön létre* (Humpert, Becker, Klaus, 1996.). Hasonló elveket fogalmaz meg az *Új Athéni Charta (CEU, 1998)*, amelynek megfogalmazása szerint a *fenntartható város „egymással kapcsolatban álló falvak”* vagy közösségek sora” (1.25 pont), majd az új városkonceptióról írja, hogy az a „városias falu” felé közelít (2.9. pont). A modell a policentrikus fejlesztés adaptálása erősen városiasodott térségekre.

A 'kompakt város' és a 'városi ökofalu' koncepció sajátos ötvözeteként értelmezhető az Egyesült Államokban már régóta népszerű, Európában viszont csak a kilencvenes évek végén felfedezett „*campus-morfológia*”. A campus, morfológiai értelemben, Le Corbusier 'zöldben szabadon úszó' intenzív beépítésének interpretációja. A központi témát a felsőfokú oktatási intézmény létesítményei adják a hozzájuk kapcsolódó, változatos igényeket kielégítő lakóépületekkel, rekreációs, vendéglátó és egyéb szolgáltatásokkal, területen belül szinte kizárólag gyalogos és kerékpárforgalommal. A campus növekvő népszerűségét az okozza, hogy *egyesíti az ökológiai szempontokat preferáló viszonylag intenzív, heterogén területhasználatot a természetközeli életmód megteremtésének lehetőségével*. A modell morfológiai értelemben – természetesen számos kompromisszummal – előképként szolgálhat az 1960-as évek elejétől az 1980-as évek közepéig épült lakótelepeink jövőbeli rehabilitációjánál. Egyik legnagyobb akadályt a lakótelepek közlekedési (parkoló) felületeinek extenzív növekedése okozza (YMMF, 2001).

Városi projektek szintjén Magyarország még igen kevés eredményt tud felmutatni. Nem elhanyagolhatók a még nyolcvanas években beindult, bár a rendszerváltás után erősen lelassult városrehabilitációs programok, valamint a városi rozsdaterületek újrahásznosítását célzó beruházások, mint a Millenniumi-park, a Lágymányosi-híd környéke vagy az Info-park, bár az utóbbi kettő esetében hiányoznak még a környezetbarát közlekedési kapcsolatok, amelyek nélkül e beruházások értéke a fenntarthatóság szempontjából kétségesé válik. Környezettchnológiai fejlesztések terén jelentős lépések történtek például Pécsen, ahol kiépült az EU jogszabályi előírásokat megközelítő hulladékgazdálkodási rendszer. Pécsen az élőlétszám-igényes hulladékválogatás és bizonyos újrahásznosítási tevékenységek egyúttal a foglalkoztatási problémák csökkentésének programjában is hasznos szerepet töltött be (Kiss, 2001).

E/7. Az intézményrendszer hozzáférhetőségére vonatkozó néhány hazai és brit ökölszabály

A társadalmilag elfogadható időre különféle ökölszabályok léteznek, de komoly nagyságrendi eltérések nincsenek: napi rendszerességgel felkeresett szolgáltatások esetében ± 20 perc, heti rendszeresség esetében ± 40 perc, esetileg felkeresett szolgáltatások esetén ± 60 perc (Matheika, 1988.). Ez így ugyan nyilvánvalóan merev, hiszen nem tekinthetünk el a generációs problémáktól, valamint bizonyos intézmények esetében a működtetéshez szükséges kritikus tömegtől (pl. egy középiskola esetében)⁵, ugyanakkor kiindulási alapnak jól használható. Egy brit szakirodalom az alapfokú szolgáltatások továbbá a tömegközlekedés elérhetősége vonatkozásában 400-800 méter, középfokú szolgáltatások esetén, jellegtől függően 1,5-5 km társadalmilag elfogadható távolságot állapít meg (Barton, 2000. pp.94-95) (14. ábra). A tényleges földrajzi távolságok, mint meghatározó tényezők azonban ma már a közlekedési infrastruktúra mellett az informatikai hálózat fejlettségétől,

⁵ Hugh Barton szerint 9-15000 fős népesség tud eltartani egy középiskolát, legalábbis Nagy-Britanniában (Barton, 2000. p.94).

használatának elterjedtségétől is függenek. Hosszútávon ugyanis minden olyan szolgáltatás megszűnik térséglehatároló tényező lenni, amely informatikai csatornákon keresztül is elérhető (a 4. melléklet tartalmazza az alsó fokú, középfokú és a felsőfokú intézményrendszer fontosabb elemeit)⁶.

E/8. Max-Neef mátrixa egyik hazai interpretációjának felhasználásával

(Albert, 1997. pp.35-37)

Létezési kategóriák szerinti szükségletek	Létezés	Birtoklás	Cselekvés	Kölcsönhatás
Értékkategóriák szerinti szükségletek				
Létfenntartás	Testi-lelki egészség, egyensúly, alkalmazkodóképesség	Élelem, levegő, hajlék	Táplálkozás, egészségfenntartás, egyensúlymegőrzés, termelés	Fizikai és társadalmi környezet
Biztonság	Belső egyensúly, önvédelmi képesség	Jogok, biztonsági és biztosítási rendszerek, megtakarítások	Önvédelem, biztonságnövelő intézkedések, együttműködés	Fizikai és társadalmi környezet
Szeretet	Érzékenység, empátia, tolerancia, szeretettség-érzet, mások általi gondoskodás, önbecsülés, érzelmi intelligencia	Barátok, család, közösség	Szeretet, tisztelet, szolidaritás kifejezése, gondoskodás, segítség	Társadalmi kapcsolatok, társadalmi kapcsolatok, terei
Megértés	Fogékonyság, nyitottság, kíváncsiság, empátia, alázat, érzelmi és értelmi intelligencia, megbecsültség	Tanulás, kutatás, megismerés joga, bemutatkozás, megismertetés lehetősége, feltételei, eszközei	Tanulás, kutatás, ismerkedés, tapasztalatszerzés, kommunikáció, gondolkodás, meditáció, bemutatkozás	Emberi kapcsolatok, oktatás, ismeretbővítés intézményei, látókör bővítés szinterei (kulturális létesítmények)
Részvétel	Döntésképesség, önkifejező-képesség, együttműködő-képesség,	Jogok, lehetőségek, kötelességek	Kommunikáció, együttműködés, véleménynyilvánítás, munka, megegyezés	Részvétel helyzetei: világnézeti-, politikai érdekek-, értékrend-közösségek
Kikapcsolódás	Belső nyugalom, képzelőerő, humorérzék	Közösségek, egyedüllét lehetősége, szabadidőhöz való jog, szabadidőhöz jutás lehetősége	Pihenés, alvás, szórakozás, fantáziálás, emlékezés, relaxálás, játszás	Magánéleti, meghitt kapcsolatok, baráti társaságok, szórakozás, pihenés, közösségi és magán terei
Alkotás	Szenvedély, képzelőerő, találékonyság, bátorság	Képességek, eszközök, feltételek jogok, módszerek,	Munkavégzés, tervezés, bemutatás, visszajelzés	Alkotó és visszajelző fizikai és társadalmi környezet
Identitás	Valahová tartozás érzése, elkötelezettség, öntudat, önbecsülés, önszeretet	Értékek, normák, jelképek, szokások, hagyományok	Önmegismerés, önmeghatározás, önmegvalósítás, elkötelezettség kifejezése	Azonosulásra alkalmas társadalmi-fizikai környezet, önkifejezés fizikai elemei, szimbólumai
Szabadság	Önálló cselekvőképesség, lelkiismeret,	Jogok, lehetőségek	Választás, különállás	Időbeli-térbeli határok

⁶ A mellékletben felsorolt hagyományos intézményrendszer-elemeken túl fontosnak tartom, hogy az alapfokú ellátásban megjelenjen az informatikai rendszer hozzáférés (teleház), elemi banki szolgáltatások, valamint a szelektív hulladékgyűjtés lehetőségét biztosító intézmény (hulladékudvar).

4. A MINTATERÜLET ALAPADAT-ÁLLOMÁNYA

A/1. Lakónépesség változása és a változások oka, 1990., 2000., 2001.

Lakónépesség változása és a változások oka 1990 január 1. és 2001. január 31. között, a 2000. évi népesség adatokkal kiegészítve (Népszámlálás, előzetes adatok, 2001, megyei Statisztikai Évkönyvek, Komárom-Esztergom megye, 2001 és saját számítások alapján készült saját szerkesztésű táblázat)

Település	1990. január 1.	Term. szap./fogyás 1990-2001	Lakcím ki/bejelentkezés 1990-2001	Egyéb változás 1990-2001	2000. január 31.	2001. január 31.	2001. évi l.n. a 2000. év %-ban	lakónépesség változása 1990-2001 (%)
Dorog	12798	93	145	-423	13080	12613	96,4	-1,4
Annavölgy	938	-19	83	-3	999	999	100	6,5!
Bajna	2047	-69	-7	68	1990	2039	102,0	-0,4
Csolnok	3358	-156	225	-19	3390	3408	100,5	1,5
Dág	1019	-57	-21	53	930	994	106,9	-2,5
Epöl	641	-31	17	13	610	640	104,9	-0,2
Keszthely	2322	-102	255	83	2461	2558	103,9	10,2!
Leányvár	1344	-34	92	72	1589	1674	105,3	24,6!
Máriaalom	559	20	126	7	699	712	101,9	27,4!
Nagysáp	1518	-29	88	-61	1550	1516	97,8	-0,2
Piliscsév	2314	-116	49	67	2280	2314	101,5	0
Sárisáp	2777	-93	234	3	2879	2921	101,5	5,2!
Tokod	4456	-171	-54	117	4256	4348	102,2	-2,4
Tokod-altáró	2830	-116	304	55	2973	3073	103,4	8,6!
Úny	647	4	-23	22	650	650	100	0,5
Dorogi kistérség	39768	-876	1513	54	40336	40459	100,3	1,7
Esztergom	29841	-797	-798	1209	28224	29455	104,3	-1,3
Nyerges-újfalú	7815	81	421	53	7708	7753	100,5	-0,8
Bajót	1481	-12	-	30	1478	1499	101,4	1,2
Dömös	1117	-46	84	-53	1126	1102	97,9	-1,3
Lábatlan	5690	-57	-359	124	5254	5398	102,7	-5,1!
Mogyorós-bánya	819	-15	65	17	861	886	102,9	8,2!
Pilismarót	1784	-309	-206	63	1933	1949	100,8	9,2!
Süttő	2036	-96	89	9	2040	2038	99,9	0,1
Tát	5286	-166	297	95	5310	5512	103,8	4,3
Esztergom-Nyergesújf. kistérség	55869	-1417	-407	1547	53934	55592	103,07	-0,5
Míntatérség	95637	-2293	1106	1601	94270	96051	101,9	0,4
Gyermely	1072	-26	193	55	1225	1294	105,6	20,7!
Szomor	886	39	72	95	989	1092	110,4	23,2!
Míntatérség Gyermellyel és Szomorral	97595	2280	1256	1751	96484	98437	102,0	8,6
Magyarország	10374823	-	-	-	10043224	10197119	101,5	-1,7

A/2. Népsűrűség változása, 1990-2001.

Népsűrűség változása 1990 és 2001 között (Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve, 2000, Népszámlálás 2001, előzetes adatok és saját számítások alapján készült saját szerkesztésű táblázat)

Település	Közigazgatási terület nagysága km ²	1990. január 1.	Nép-sűrűség fő/ km ² 1990	2001. január 31.	Nép-sűrűség fő/ km ² 2001	Nagyobb mint 120 fő/ km ² nép-sűrűség	Nagyobb mint 150 fő/ km ² nép-sűrűség
Dorog	11,55	12798	1108,1	12613	1092,0	+	+
Annavölgy	4,60	938	203,9	999	217,2	+	+
Bajna	37,21	2047	55,0	2039	54,8		
Csolnok	18,70	3358	179,6	3408	182,3	+	+
Dág	11,88	1019	85,8	994	83,7		
Epöl	12,60	641	50,9	640	50,8		
Kesztlőc	21,98	2322	105,6	2558	116,4	közelít	
Leányvár	7,25	1344	185,4	1674	230,9!	+	+
Máriaalom	10,85	559	51,5	712	65,62		
Nagysáp	24,77	1518	61,3	1516	61,2		
Piliscsév	24,90	2314	92,9	2314	92,9		
Sárisáp	14,46	2777	192,0	2921	202,0	+	+
Tokod	14,90	4456	299,1	4348	291,8	+	+
Tokod-altáró	5,54	2830	510,8	3073	554,7!	+	+
Úny	11,58	647	55,9	650	56,1		
Dorogi kistérség	232,78	39768	170,8	40459	173,8	+ (56 %)*	+ (53 %)**
Esztergom	100,35	29841	297,4	29455	293,5	+	+
Nyerges-újfalu	39,51	7815	197,8	7753	196,2	+	+
Bajót	16,44	1481	90,1	1499	91,2	-	-
Dömös	23,97	1117	46,6	1102	46,0	-	-
Lábatlan	26,35	5690	215,9	5398	204,9	+	+
Mogyorós-bánya	7,32	819	111,8	886	121,0	+	-
Pilismarót	44,62	1784	40,0	1949	43,7	-	-
Süttő	34,51	2036	59,0	2038	59,1	-	-
Tát	11,78	5286	448,7	5512	467,9!	+	+
Eszterg.-Nyergesújf. kistérség	304,85	55869	183,27	55592	182,4	+ (56 %)*	+ (44 %)**
Míntatárség	537,63	95637	177,9	96051	178,65	+ (54 %)	+ (46 %)
Gyermely	45,45	1072	23,57	1294	28,4!	-	-
Szomor	13,19	886	67,17	1092	82,8	-	-
Míntatárség Gyermely-lyel és Szomorral	596,27	97595	163,7	98437	165,1	(53 %)	(42 %)
Magyarország	93031,83	10374823	111,5	10197119	109,6	-	-

* A 120 fő/ km² népsűrűséget meghaladó települések aránya az összes településhez képest, a Dorogi kistérségben a határszámot várhatóan rövidesen elérő Kesztlőccel együtt

** A 150 népsűrűséget meghaladó települések aránya a kistérség összes településéhez képest

A/3. Lakásállomány változása, 1990-2001.

Lakásállomány változása 1990-2001 (Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve, 1990, 2001)

Település	Lakás-állomány 1990	100 lakásra jutó lakos 1990	Lakás-állomány 2001	100 lakásra jutó lakos 2001	Lakó-népesség változása 1990-2001 %-ban	Lakás-állomány változása 1990-2001 %-ban	A 100 lakásra jutó lakos változásának aránya
Dorog	4850	264	4956	255	-1,4	2,2	-5,3
Annavölgy	Lásd Sárissáppal együtt*						
Bajna	685	299	720	283	-0,4	5,1	-5,4
Csolnok	1135	296	1207	282	1,5	6,3	-4,7
Dág	348	293	373	267	-2,5	7,2	-8,9!
Epöl	228	281	254	252	-0,2	11,4!	-10,3!
Keszthely	871	267	938	273	10,2!	7,7	2,3
Leányvár	532	253	563	315	24,6!	5,8	24,5!
Máriaalom	182	307	219	325	27,4!	20,3!	5,9
Nagysáp	533	285	537	282	-0,2	0,7	-1,1
Piliscsév	883	262	908	255	0	2,8	-2,7
Sárissáp	1351	275	1038 + 389	275	5,2	5,6	0
Tokod	2493	292	1551 + 1042	286	-2,4	4,0	-2,1
Tokod-altáró	Lásd Tokoddal együtt*						
Úny	241	269	268	243	0,5	11,2	-9,7!
Dorogi kistérség	13449	296	14695	275	1,7	9,3	-7,1
Esztergom	10530	283	11029	267	-1,3	4,7	-5,7
Nyerges-újfalú	2693	290	2768	280	-0,8	2,8	-3,4
Bajót	504	294	529	283	1,2	5,0	-3,8
Dömös	406	275	430	256	-1,3	5,9	-7,0
Lábatlan	1966	289	2044	264	-5,1!	4,0	-8,7
Mogyorós-bánya	284	288	304	291	8,2!	7,0	1,0
Pilismarót	602	296	683	285	9,2!	13,5	-3,7
Süttő	749	272	793	257	0,1	5,8	-5,5
Tát	1795	294	1930	286	4,3	7,5	-2,7
Eszterg.-Nyergesújf. kistérség	19529	286	20510	271	-0,5	5,0	-5,2
Mintatárság	32978	290	35205	273	0,4	6,6	-5,9
Magyarország	3890000	266	4061000 megyék: 3238000	254	-1,7	4,4	-4,7

*1990-ben Annavölgy Sárissáphoz, Tokod-altáró Tokodhoz tartozott közigazgatásilag, így lakásállományra vonatkozó adataink nincsenek külön. Az összehasonlíthatóság kedvéért 2001-ben is együtt számítottam a korábban összetartozó települések lakásállományára vonatkozó adatokat.

A/4. Az intézményrendszer hierarchiája, 1991.

(Kőszegfalvi, 1991. pp.72-77)

alsó fokú ellátás intézményei:

alapfokú, szűkebb értelmezés(aprófalvak): bölcsőde, óvoda, rendszeres körzeti orvosi ellátás, alapvető élelmiszereket árusító kereskedelmi egység, idősek szervezett gondozása(ide tartozik még rendszeres szociális és egészségügyi tanácsadó szolgálat, vallásgyakorlás)

alap fokú, bővebb értelmezés(átlagos méretű községek, néhány kisebb település együtt): említettekén kívül általános iskola, körzeti orvosi rendelő, legszükségesebb laboratóriumi vizsgálatok elvégzéséhez szükséges felszerelésekkel, gyermekorvosi rendelő, fogászat, művelődési intézmény könyvtárral, élelmiszerellátást biztosító kereskedelmi egység, posta (és úgy gondolom, hogy ma már minimális banki szolgáltatások is ide tartoznak, tovább á a közigazgatás fontosabb intézményei, valamint a templom)

alsó fokú ellátás(városrésze, nagyobb községre, néhány kisebb községre kiterjedő hatáskör): fentiek mellett szakosított üzlethálózat, javító szolgáltatások, szakorvosi rendelés, speciális alsó fokú oktatási intézmény, komplexebb szolgáltatásokat nyújtó művelődési intézmény (továbbá sport és regenerálódás intézményei, szociális tanácsadó intézmények, pénzügyi szolgáltatások, közigazgatás bizonyos intézményei, hatósági, rendészeti feladatokat ellátó intézmények, hivatalok). Kéne piac!!!!

középfokú ellátás intézményei:

(városi és kistérségi hatáskör): középfokú oktatási intézmények (középiskolák, zeneiskolák), művelődési intézmények, egészségügyi intézmények (szakrendelés, kórház), kereskedelem és vendéglátás intézményei (úgy vélem, ide tartoznak még a jogi, pénzügyi, képzési, üzleti szolgáltatások speciális sportolásra és szabadidő eltöltésére szolgáló intézmények közigazgatás bizonyos intézményei, hatósági, rendészeti feladatokat ellátó intézmények, hivatalok, továbbá ezen a szinten már meg kellene jelenni bizonyos felsőfokú szakképzés, és a felnőttképzés intézményeinek)

felsőfokú intézmények:

(országos, regionális vagy megyei hatáskör): felsőfokú vagy azokkal azonos besorolású oktatási intézmények (egyetemek, főiskolák, akadémiák), felsőfokú funkciókat ellátó kulturális, művelődési, szabadidős intézmények, klinikák és speciális kórházak, irányítás országos, regionális és megyei intézményei, egyházi intézmények

A/5. Védett területek, védelemre javasolt területek, 2002.

Védett területek, védelemre javasolt területek és az egy főre jutó védett terület a tervezett bővítésekkel (forrás: DINPI adatbázis, Gerecse TK, KSH adatbázis, saját szerkesztés)

Település	Közig terület (ha)	Népesség (fő)	Védett terület (ha)	Tervezett védett terület (ha)	Egy főre jutó védett terület (ha)	Fokozottan védett (ha)	Bioszféra rezervátum (ha)
Dorog	1155	12613	–	–	–	–	–
Annavölgy	460	999	–	–	–	–	–
Bajna	3721	2039	–	65	0,03	–	–
Csolnok	1870	3408	–	68	0,02	–	–
Dág	1188	994	–	–	–	–	–
Epöl	1260	640	–	107	0,17	–	–
Kesztlőc	2198	2558	493	–	0,19	464	493
Leányvár	725	1674	–	–	–	–	–
Máriaalom	1085	712	–	–	–	–	–
Nagysáp	2477	1516	–	34	0,02	–	–
Piliscsév	2490	2314	–	–	–	–	–
Sárisáp	1446	2921	–	13	0,00	–	–
Tokod	1490	4348	–	–	–	–	–
Tokod-altáró	554	3073	–	–	–	–	–
Úny	1158	650	–	–	–	–	–
Dorogi kistérség	23278	40459	493	287	0,02	464	493
Esztergom	10035	29455	4917	347	0,13	1505	3205
Nyerges-újfalu	3951	7753	109	798	0,12	–	–
Bajót	1644	1499	–	116	0,08	–	–
Dömös	2397	1102	2400	–	2,18	1159	2400
Lábatlan	2635	5398	334	193	0,10	101	–
Mogyorós-bánya	732	886	–	57	0,06	–	–
Pilismarót	4462	1949	3154	–	–	744	3154
Süttő	3451	2038	1277	135+35	–	–	–
Tát	1178	5512	–	156	–	–	–
Esztergom-Nyergesújf. kistérség	30485	55592	11571	1837	0,41	3972	8759
Míntatárság	53763	96051	12064	2301	0,15	4436	9252
Gyermely	4545	1294	–	–	–	–	–
Szomor	1319	1092	–	–	–	–	–
Míntatárság Gyermellyel és Szomorral	59627	98437	12064	2301	0,15	4436	9252

A/6. Településsoros földhasználati adatok, 2001.

Földmérési és Távérzékelési Intézet településsoros földhasználati adatai

Település	szántó	gyep	szőlő	kert	gyümölcs	legelő	nád	erdő	kivett	tó	összes
Bajót	555	13	27	13	25	133	0	723	152	0	1641
Dömös	265	1	3	15	8	50	0	1791	262	0	2395
ESZTERGOM	1972	368	171	118	84	604	4	2949	3757	5	10032
Lábatlan	368	10	32	12	6	489	5	925	788	0	2635
Mogyorósbánya	271	0	14	12	3	117	0	205	110	0	732
NYERGESÚJFALU	1019	39	73	56	24	330	0	1621	790	0	3952
Pilismarót	639	0	11	29	35	128	0	2908	713	0	4463
Süttő	784	0	15	24	4	275	0	1888	460	0	3450
Tát	460	19	22	14	0	35	2	119	505	0	1176
1. Esztergom-Nyergesújfalui kt.	6 333	450	368	293	189	2 161	11	13 129	7 537	5	30 476
Bajna	1857	30	42	25	4	222	7	1211	323	0	3721
Csolnok	665	4	45	25	0	261	0	578	288	3	1869
Dág	833	0	9	12	0	116	0	103	115	0	1188
DOROG	189	4	33	34	1	60	0	260	575	0	1156
Epöl	687	35	15	8	0	278	0	87	139	0	1249
Kesztlőc	606	2	173	36	18	349	0	611	377	25	2197
Leányvár	406	4	3	0	0	80	0	89	144	0	726
Máriaalom	583	0	3	1	0	177	0	221	103	0	1088
Nagysáp	1517	34	16	16	63	284	1	299	247	0	2477
Piliscsév	876	17	50	23	0	116	0	1195	211	0	2488
Sárisáp	941	0	48	6	0	321	0	166	422	2	1906
Tokod	404	4	93	38	28	402	0	151	371	0	1491
Tokodaltáró	114	0	1	1	0	113	0	97	226	0	552
Úny	730	0	7	9	2	196	0	78	135	0	1157
2. Dorogi kt.	10 408	134	538	234	116	2 975	8	5 146	3 676	30	23 265
Míntatárség	16741	584	906	527	305	5136	19	18275	11213	35	53741
Gyermely	1908	8	19	32	4	157	0	2160	241	16	4545
Szomor	836	13	2	1	69	49	0	189	159	0	1318
3. Gyermely és Szomor	2 744	21	21	33	73	206	0	2 349	400	16	5 863
Míntatárség+ Gyermely és Szomor	19485	605	927	560	378	5342	19	20624	11613	51	59604
Komárom-Esztergom megye	103171	2987	3596	1517	1013	15000	217	59424	37274	811	225010
Magyarország összesen	4644867	267394	125173	34085	90280	846918	40587	1736036	1363049	29318	9215607

A/7. Erdők rendeltetése, tulajdonviszonyok, státusz, 2001.

Állami Erdészeti Szolgálat adatai, 2002.

Tájékoztató adatok (területadatok hektárban)										
Hely kód	Hely név	Erdő	Rendeltetés		Tulajdonforma				Fokozottan védett	Védett
			faanyag- termelést szolgáló	külön- leges	állami	közösségi	magán	egyéb		
4500	Dömös	1758.6	4.4	1754.2	1632.9		118.5	7.2	912.9	841.3
4501	Pilismarót	2836.3	27.0	2809.3	2487.9		341.7	6.7	260.7	2529.4
4502	Bajót	710.1	487.1	223.0	577.8		28.5	103.8		103.3
4503	Esztergom	2631.0	59.5	2571.5	2303.7	31.2	230.9	65.2	803.5	1687.0
4504	Keszthely	532.4	77.0	455.4	492.9		39.5		366.1	14.0
4505	Mogyorósbánya	201.6	95.3	106.3				201.6		
4506	Nyergesújfalú	1584.2	1162.8	421.4	1493.5			90.7		96.5
4508	Tát	149.5	108.5	41.0			3.3	146.2		
4511	Lábatlan	909.4	678.1	231.3	832.5			76.9	58.1	172.3
4513	Süttő	1811.3	1259.5	551.8	1745.9	0.7	1.6	63.1		1149.8
4516	Csolnok	602.0	318.5	283.5	538.2	21.6		42.2		
4517	Dág	99.5	5.6	93.9				99.5		
4518	Dorog	268.2	99.8	168.4	167.7			100.5		
4519	Leányvár	88.0	68.8	19.2			4.7	83.3		
4520	Máriahalom	211.0	62.0	149.0				211.0		
4521	Nagysáp	325.3	84.4	240.9	116.6		23.2	185.5		
4522	Piliscsév	1173.5	838.1	335.4	1050.4		121.6	1.5		
4523	Sárisáp	144.7	24.0	120.7			17.8	126.9		
4524	Tokod	143.2	32.8	110.4	26.1	3.5	4.4	109.2		
4525	Úny	64.1	15.1	49.0				64.1		
4526	Bajna	1251.0	994.0	257.0	1093.9			157.1		
4527	Epöl	84.2	10.9	73.3				84.2		25.1
4528	Gyermely	2083.3	1852.9	230.4	1964.4			118.9		
4530	Szomor	189.7	32.8	156.9			93.8	95.9		
4579	Tokodaltáró	124.6	34.5	90.1	113.6		8.5	2.5		
Összesen		19976.7	8433.4	11543.3	16638.0	57.0	1038.0	2243.7	2401.3	6618.7

Készítette: ÁESZ Informatikai FŐO 2002.01.01-i adatok alapján 2002.05.03-án.

A/8. A termőföld minősége az agráralkalmassági mérőszámok alapján, 2001.

Magyarország mezőgazdasági és vidékfejlesztési programja (SAPARD) – Munkatérképek, információk, területi alapadatok, Közép–Dunántúl régió, Komárom-Esztergom megye, GATE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, témavezető: Ónodi Gábor, Gödöllő, 1999.

Kistérség	1.kat. (ha)	2. kat. (ha)	3. kat. (ha)	Kivett (ha)	Összes (ha)
Dorogi	3225	12 708	15	7481	23 429
Esztergom-Nyergesújfalui	4902	7756	418	17310	30 386
Míntatárség	8127	20464	433	24791	53 815

1. kategória: Az agráralkalmassági értékszám nem éri el az országos átlag 80 %-át
 2. kategória: Az agráralkalmassági értékszám az országos átlag és az átlag 80 %-a közé esik
 3. kategória: Az agráralkalmassági értékszám nagyobb vagy egyenlő, mint az országos átlag
- kivett: erdő illetve mesterséges felszín

A/9. Környezeti érzékenység szempontjából hátrányos térségek, 1999.

Magyarország mezőgazdasági és vidékfejlesztési programja (SAPARD) – Munkatérképek, információk, területi alapadatok, Közép–Dunántúl régió, Komárom-Esztergom megye, GATE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, témavezető: Ónodi Gábor, Gödöllő, 1999.

Település	Terület (ha)	Érintett terület (ha)	Érintett terület aránya (%)	1. (%)	2. (%)	3. (%)	4. (%)	5. (%)	6. (%)	7. (%)
Bajna	3759	57	1,51	33,66	7,08	45,27	2,08	11,9	–	–
Bajót	1572	76	4,83	–	–	100	–	–	–	–
Csolnok	1857	101	5,44	53,78	–	47,22	–	–	–	–
Dorog	1184	21	1,80	–	–	100	–	–	–	–
Dömös	2354	1276	54,21	6,97	0,12	85,5	0,07	6,88	0,38	–
Epöl	1311	1242	94,71	0,05	93,3	0,01	5,99	–	0,16	0,49
Esztergom	10040	1568	15,62	33,60	–	38,70	–	27,70	–	–
Gyermely	4577	6	0,12	–	5,14	94,86	–	–	–	–
Keszőtelek	2227	454	20,41	12,02	–	38,36	–	49,62	–	–
Lábatlan	2650	329	12,41	37,78	–	36,96	–	25,26	–	–
Mária-halom	1105	18	1,65	97,69	2031	–	–	–	–	–
Mogyorósbánya	689	3	0,36	–	–	100	–	–	–	–
Nagysáp	2503	35	1,42	89,34	10,66	–	–	–	–	–
Nyergesújfalu	3940	348	8,83	36,57	1,49	33,59	–	28,16	0,19	–
Piliscsév	2442	144	5,91	36,17	–	60,37	–	3,47	–	–
Pilismarót	4460	648	14,53	–	–	100	–	–	–	–
Sárisáp	1930	328	17,00	93,89	1,22	0,21	–	4,24	–	–
Süttő	3487	758	21,47	29,59	–	8,20	0,37	61,13	0,20	0,06
Szomor	1294	2	0,16	100,0	–	–	–	–	–	0,88
Tokod	1291	471	36,48	92,82	–	4,37	–	2,81	–	–
Tokodaltáró	718	139	19,30	49,06	–	49,93	–	1,01	–	–
Úny	1142	31	2,69	97,79	–	2,21	–	–	–	–
Míntatárség	56532	16130	28,5	–	–	–	–	–	–	–

Nem érintett: Tát, Leányvár, Dág, Annavölgy

Hátrányos térségek: 1. környezetileg érzékeny, 2. kedvezőtlen termőhelyi adottság 3. kedvezőtlen domborzat

Halmozottan hátrányos térségek: 4. környezetileg érzékeny+ kedvezőtlen termőhelyi adottság 5. környezetileg érzékeny+ kedvezőtlen domborzat 6. kedvezőtlen termőhelyi adottság+ kedvezőtlen domborzat

A/10. Non-profit szervezetek a mintatérsgben, 2002.

Regionális Civil Információs Központ: Komárom-Esztergom megye civil szervezeteinek nyilvántartása, United Way Vértes Vidéke Alapítvány

Hatókör	Egy intézmény, konkrét cél	Település, településrész	Térségi, regionális	Magyarország	Több ország nemzetközi	összesen	Arány az összes-hez képest (%)	Országos arány (%)
Tevékenységi csoport								
Kultúra*	Esztergom (11) össz:11	Bajót (1), Csolnok (1) Dorog (3), Esztergom (5), Kesztlőc (1), Nyergesújfalu (1), Tát (2), Tokodaltáró (1) össz: 15	Esztergom (4) össz: 4			30	8,8	13
Vallás	Dorog (1), Esztergom (3), Süttő (1) össz:5			Esztergom (2) össz: 2		7	2,1	5,7
Sport**	Bajna (1), Bajót (1) Csolnok (2), Dorog (10), Dömös (1), Esztergom (29), Kesztlőc (1), Lábatlan (21), Nyergesújfalu (3), Piliscsév (1), Pilismarót (1), Sárísáp (1) Annavölgy (1), Süttő (1), Tát (1), Tokod (3), Tokodaltáró (1) össz: 79	Bajna (1), Esztergom (6), Nyergesújfalu (1) össz: 8	Dorog (1) össz: 1			88	25,7	5,8
Szabadidő, hobby***	Bajna (2), Csolnok (1), Dorog (7), Dömös (1), Esztergom (17), Kesztlőc (1), Lábatlan (6), Nyergesújfalu (1), Pilismarót (3), Sárísáp (1), Süttő (1), Tát (3), Tokod (1) össz: 45	Esztergom (1) össz: 1	Úny (1) össz: 1	Esztergom (1) ^c össz: 1		48	13,9	2,5
Oktatás	Bajna (1), Csolnok (1), Dorog (3), Esztergom (15) ^b , Kesztlőc (1), Lábatlan (1), Nagysáp (2), Nyergesújfalu (2), Tokod (1) össz: 27	Dorog (2), Esztergom (3) össz: 5	Esztergom (1) össz: 1			33	9,7	31,5
Kutatás			Esztergom (1) össz: 1			1	0,4	3,0
Egészségügy	Bajna (1), Dorog (1) össz: 2	Dorog (3), Esztergom (3), Nyergesújfalu (1), össz: 7	Esztergom (1) össz: 1			10	2,9	8,5
szociális ellátás****	Esztergom (1), Lábatlan (1) össz: 2	Dorog (2), Esztergom (4), Lábatlan (3), Nyergesújfalu (2), Pilismarót (1), Sárísáp (1), Tokod (2), Tokodaltáró (1) össz: 16	Dorog (2) Esztergom (3) össz: 5			23	7,0	15,1
polg. védelem, tűzoltás		Bajna (1), Dorog (2), Epöl (2), Esztergom (3) Kesztlőc (1), Lábatlan (1), Pilismarót (1), Sárísáp-Annavölgy (1), Süttő (1), Tát (1), Tokod (1) össz: 15				15	4,5	0,5
Környezetvédelem*****		Bajna (1), Dorog (3), Esztergom (2), Lábatlan (1) össz: 7	Dorog (1), Esztergom (4) össz: 5			12	3,7	2,0

Településfejlesztés		Bajna (1), Bajót (1), Dömös (1), Dorog (3), Epöl (1), Esztergom (4), Mogyorósbánya (1), Nyergesújfalu (1), Piliscsév (1), Pilismarót (1), Sárisáp (1), Sütő (1), Tokod (1) össz: 18				19	5,7	5,3
Gazdaságfejlesztés		Dorog (1), Esztergom (2) össz: 3	Dorog (1), Nyergesújfalu (1) össz: 2			5	0,5	1,7
Jogvédelem		Dorog (2), Nyergesújfalu (1), Sütő (1) össz: 4				4	1,3	0,5
Közbiztonság védelme		Dömös (1), Lábatlan (1), Nyergesújfalu (1), Pilismarót (1), Tát (1) össz: 5	Dorog (1), Esztergom (1) össz: 2			7	2,1	1,9
Többcélú adományozás, non-profit szövetségek		Dorog (2), Esztergom (2), Lábatlan (1), Mogyorósbánya (1), Nyergesújfalu (1) össz: 7				7	2,1	0,2
nemzetközi kapcsolatok****					Esztergom (3), Dorog (1), Tát (1) össz: 5	5	1,4	1,5
szakmai, gazdasági érdekképviselet*****	Lábatlan (2), Nyergesújfalu (2), Sütő (1), Tát (1) össz: 6	Dorog (4), Esztergom (1), Keszthely (1), Pilismarót (1) össz: 7	Dorog (2), Esztergom (3), Nyergesújfalu (2) össz: 7	Esztergom (1) össz: 1		21	6,2	0,2
Politika	Dorog (1), Dömös (1) össz: 2					2	0,6	0,5
médiák*****	Epöl (1), Esztergom (3), Sütő (1) össz: 5					5	–	–
Foglalkoztatás*****		Esztergom (1) össz: 1				1	–	–

Megjegyzések

Az Esztergomi Önkormányzat honlapján található civil szervezet adatbázis jelentősen eltér a megyei nyilvántartástól. Tekintettel azonban arra, hogy a többi önkormányzat esetében ilyen adatbázis nem áll rendelkezésemre, a táblázatot a megyei adatbázis alapján állítottam össze.

* A kultúrán belül nemzetiségi kultúra Csolnok, Esztergom

** A sport kategóriából érdemes kiemelni a fenntartható fejlesztésben már aktív vagy jó eséllyel aktivizálható sportágak szervezeteit: evezős-hajós, vízi sport, lovassport, kerékpározás:

Esztergom (3) (evezős-hajós, vízi sport)

Esztergom (2) (kerékpározás)

Esztergom (1), Nyergesújfalu (1) (lovassport)

*** A szabadidő és hobby kategóriájából érdemes külön kiemelni a fenntartható fejlesztésben már aktív vagy jó eséllyel aktivizálható szervezeteket, mint a vadásztársaságok, a horgászegyesületek, a természetbarát illetve természetjáró szervezetek és esetleg a postagalambsporttal foglalkozó szervezeteket és a motorcsónak sportklubokat:

Bajna (2), Dorog (1), Dömös (1), Esztergom (3), Keszthely (1), Lábatlan (2), Pilismarót (2), Sárissáp (1), Süttő (1), Tokod (1) (vadásztársaság illetve bérkilövő vadásztársaság),

Csolnok (1), Dorog (2), Esztergom (1), Lábatlan (2), Sárissáp (1), Tát (1) (horgászat),

Esztergom (3), Lábatlan (1) (természetbarátok ill. természetjárók szervezete)

Esztergom (1) (motorcsónak sportklub)

Esztergom (2), Lábatlan (1), Tát (1) (postagalamb sport)

**** A szociális ellátáson belül öngépelvező jellegű szervezet: Dorog (1), Esztergom (1)

***** A környezetvédelemben beleérttem természetvédelemben foglalkozó non-profit szervezeteket is

***** A 'nemzetközi kapcsolatok' itt testvértelepülés-kapcsolatokat, baráti társaságokat, valamint a határ menti összefogást jelenti

***** Szakmai, gazdasági érdekképviseletek: szakszervezetek, ipartestületek, vállalkozók egyesülete, munkástanácsok, hegyközségek, gazdakörök, szakmai szövetségek

***** A 'médiák' és a 'foglalkoztatás' tevékenységi körökkel kiegészítettem a KSH által megadott listát.

^a Komárom-Esztergom Megyei Polgármesterek Szövetsége

^b Oktatáson belül Lovas Középiskola Alapítvány, Lovasoktatói Alapítvány

^c Országos egyesület helyi szervezete

ismeretlen:

A Hét Krajcár Közalapítvány, Csolnok, West fiatalok művelődési Egyesülete, Dorog, Angyalkert Alapítvány, Esztergom, Aranyudvar Alapítvány, Esztergom, Béke és Igazság Pilisszentléleki Modell Alapítvány, Esztergom, Bottyán Alapítvány, Esztergom, Érted! Érted? Alapítvány, Esztergom, Freskó Alapítvány, Esztergom, Kaposy Tamás Alapítvány, Esztergom, Mocorgó Alapítvány, Esztergom, Opeion Alapítvány Esztergom, Relabor Egyesület, Esztergom, Rudnay Sándor Alapítvány, Solva Rövid- és Középtávú Klub, Esztergom, Szemünk Fénye Alapítvány, Esztergom, Szent Lázár Alapítvány, Esztergom, Testvéri Szolgálat Alapítvány, Esztergom, Tömöri Pál Alapítvány, Tündérvilla Alapítvány, Tűzkerék Alapítvány, Új Otthon Alapítvány, Vadvirágok Alapítvány, Vasgyúró Alapítvány, Ókularé Közalapítvány, Lábatlan, Csiribiri Alapítvány, Nyergesújfalú, Sor-sok MRP Alapítvány, Piliscsév, Értitek, Értitek Alapítvány

A/11. Ellenőrzött és nyilvántartott ökológiai növénytermesztés

A Biokontroll Hungária Kht. Által ellenőrzött és nyilvántartott növénytermesztés területi megoszlása megyei, regionális és országos összehasonlításban (a Biokontroll Kht. 2001. évi nyilvántartása illetve a 2001. évi beszámolója alapján, saját szerkesztés)

Település	Szántó		Zöldség		Gyep		Gyógy-, fűszer-növény		Szőlő, Gyümölcs		Össz. Ellenőrzött termő-terület	
	Ha	%	ha	%	ha	%	Ha	%	ha	%	Ha	%
Esztergom	10	19,0	–	–	42	81,0	–	–	–	–	52	100
	–	–	–	–	–	–	0,2*	66,7	0,1*	33,3	0,3	100
Lábatlan	0,3	60,0	0,2	40,0	–	–	–	–	–	–	0,5	100
Esztergom- Nyergesújfalui kistérség	10,3	20,0	0,2	0,0	42	80,0	0,2	0,0	0,1	0,0	52,7	100
Keszőtelek	–	–	–	–	–	–	–	–	1,0	100	1,0	100
Piliscsév	0,1	3,8	–	–	2,1	80,8	0,4	15,4	–	–	2,6	100
Sárisáp	110	100	–	–	–	–	–	–	–	–	110	100
Tokod-altáró	–	–	–	–	–	–	–	–	0,5	100	0,5	100
Úny	34	100	–	–	–	–	–	–	–	–	34	100
Dorogi Kistérség	144,1	97,3	0	0,0	2,1	1,4	0,4	0,0	1,5	1,0	148,1	100
Mintatérség együtt	154,1	76,7	0,2	0,0	44,1	22,0	0,6	0,0	1,6	0,7	200,8	100
Szomor	–	–	–	–	–	–	0,1	100	–	–	0,1	100
Mintatérség Szomorral	154,1	76,7	0,2	0,0	44,1	0,0	0,7	0,0	1,6	0,7	200,9	100
Komárom-Esztergom megye	354,0	88,3	0,2	0,0	47,1	11,7	0,6	0,0	1,6	0,0	402,6	100
Közép-Dunántúli Régió	2191,5	56,3	65,9	1,7	1546,67	40,2	3,4	0,0	67,9	1,8	3875,2**	100
Magyarország	35946,9	46	4356,03	6	30303,8	38	369,0	0,47	1152,7	1	72128,9**	100

* A gazdálkodás Gyűrűfűn (Baranya megye) folyik

** Az ugar és az egyéb (erdő, tó) területek nélkül (régió összes: 6833,6 ha, ország összes: 79178 ha)

A/12. Védett és védelemre javasolt területek művelési ág szerinti megoszlása

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a Gerecse Tájvédelmi Körzet, természetvédelmi őrszolgálat adatai alapján, 2002, saját szerkesztés

Település	szántó (ha)	gyep (ha)	szőlő (ha)	kert (ha)	gyümölcsös (ha)	nádas (ha)	halastó (ha)	erdő (ha)	kivett (ha)	Összes (ha)
Bajna								+65,4		+65,4
Csolnok								+66,6	+1,5	+68,2
Epöl	+2,3	+81,2						+20,4	+2,9	+106,9
Keszthely		16,6	8,9					419,0	48,7	493,2
Nagysáp		+17,9						+16,6		+34,5
Sárisáp		+13,3								+13,3
Dorogi kistérség	+2,3	16,2 + 112,4	8,9					419,0 + 169,0	48,7 + 4,4	493,2 + 288,3
Esztergom	186,0	740,5 +242,6	4,7	13,8	2,3	54,0		3148,3 +32,8	143,83 +72,0	4297,0 + 347,4
Nyerges-újfalú	+21,9	+11,0						102,13 +758,4	6,4 +6,8	108,5 +798,0
Bajót								112,9	3,0	115,9
Dömös	250,1	53,6	0,6		1,7			1791,8	302,3	2400,0
Lábatlan								328,9 +192,5	5,3 +1,35	334,3 + 193,9
Mogyorós-bánya		2,73						53,9	0,06	56,7
Pilismarót	147,3	76,6			33,5			2840,8	55,7	3153,9
Süttő	74,0 +0,4	21,15						1158,0 +14,8	23,7 +20	1276,8 +34,8
Tát	+0,4	+18,6						+101,2	+35,7	+155,8
Esztergom-Nyergesújfalú Kistérség	657,4 + 22,7	894,6 + 272,2	0,6	13,8	37,5	54,0		9536,7 + 1099,7	540,3 + 135,9	14953 + 1529,9
Mintatárség	657,4 + 25,0	910,8 + 384,6	9,5	13,8	37,5	54,0		9955,7 + 1268,7	589,0 + 140,3	15446,2 + 1818,2
Mintatárség összesen	682,4	1295,4	9,5	13,8	37,5	54,0		11224,4	729,3	17264,4

A/13. A mintatárségben működő környezetvédelmi és -technológiai ipar

Környezetvédelmi és -technológiai ipar megyei és országos összehasonlítása területi megoszlása megyei, regionális és országos összehasonlításban (forrás: Környezetvédelmi Szakmai információs Rendszer Adatbázisa, 2001. december, OECD osztályozás: Szlávik, 1998. pp. 34-49, saját szerkesztés)

Szolgáltatás főcsoport	Szolgáltatás alcsoport	Termékek, szolgáltatások száma az országban	Ebből Budapesten kívül	Termékek, szolgáltatások száma a megyében	Termékek, szolgáltatások száma a mintatárségben	Szolgáltatók száma, telephelye a mintatárségben	szolgáltatás, termék (mintatárség) OECD besorolása
Megelőzés	Levegőtisztaság	16	7				
	Vízisztítás	23	13				
	Hulladékkezelés	38	16				
	Eszközök	30	11				
	Munkavédelem	19	10				
	egyéb	85	20				
	Össz	211	93				
Víz	Felszíni víz	100	44				
	Ipari víz	28	15	3			
	Ivóvíz	159	108	19			
	Szennyvíz	458	241	32	3	Dorog 1	Eszközök
	Szennyvízcsatorna	108	69	5	2	Dorog 1	Eszközök
	Egyéb csatorna	74	43	2			
	Eszközök, anyagok	166	95	5			
	Mérések	379	227	6			
	Egyéb	14	9				
		összesen	1486	851	72	5	-

Talaj	Tisztítás, mentesítés	235	139	3	2	Dorog 2	Eszközök
	Talajvíz	80	45				
	Eszközök, anyagok	35	23				
	Talajvizsgálat	270	119				
	Tanácsadás	58	31				
	Egyéb talajjal kapcsolatos	59	33	1			
	összesen	737	390	5	2	–	–
Hulladék-gyűjtés	Ipari	195	94	10	3	Dorog 1	eszközök
	Kommunális	150	117	8	1	Dorog 1	eszközök
	Mezőgazdasági, erdészeti, halászati	15	12				
	Folyékony	29	22	3	1	Dorog 1	eszközök
	Szelektív	72	30	2		Dorog 1	eszközök
	Veszélyes	129	128	10	5	Dorog 2	eszközök
	Gyűjtőeszközök	96	29	2	2	Tokod 1	eszközök
	összesen	686	432	35	12	–	–
Hulladék-elhelyezés	Átmeneti tárolás	15	11				
	Hulladékudvar	29	11				
	Tárolóeszközök	31	19	3	2	Tokod 1 Dorog 1	eszközök
	Lerakás	119	87	2		Dorog 1	eszközök
	Egyéb	6					
	összesen	200	128	5	2	–	–
Hulladék-hasznosítás	Újrahasznosítás	316	175	8	2	Dorog 2	eszközök
	Visszanyerés	55	26	3	1	Dorog 1	eszközök
	Egyéb	24	17	1			
	összesen	625	218	17	5	–	–
Hulladék-szállítás	Ipari	110	73	4	1	Dorog 1	eszközök
	Kommunális	96	73	6	3	Tokod 1 Dorog 1	eszközök
	Veszélyes	693	506	26	12	Tokod 1 Dorog 2 Esztergom 3 Lábatlan 1	eszközök
	Szállítóeszközök	57	34	4	4	Dorog Tokod 1	eszközök
	Egyéb	8	4				
	összesen	964	690	40	20	–	–
Hulladék-kezelés	Ártalmatlanítás	41	21	1	1	Dorog 1	eszközök
	Biológiai ártalmatlanítás	5	3				
	Egészségügyi	19	14	2	2	Dorog 2	eszközök
	Ipari	197	99	6	5	Dorog 2	eszközök
	Kommunális	80	49	3			
	Mezőgazdasági erdészeti, halászati	15	13				
	Előkezelés	111	63	5	4	Dorog 2	eszközök
	Égetés	27	14	2	1	Dorog 1	eszközök
	Egyéb kezelés	19	10				
	összesen	514	286	20	14	–	–

Veszélyes hulladék kezelése	Ártalmatlanítás	1189	892	57	30	Dorog 2 Csolnok 1 Esztergom 1Lábatlan 1	eszközök
	Egyéb	24	15	1	1	Dorog 1	eszközök
	összesen	1213	907	58	31	–	–
Levegők, gázok	Tisztítás	69	43	1			
	Gázok, füstgázok tisztítása	24	6				
	Vizsgálat, elemzés	163	82	4	2	Nyergesújfalu 1	szolgáltatás
	Eszközök	126	49	1			
	Egyéb	10	3				
	Összesen	407	183	6	2	–	–
Zaj, rezgés	Mentesítés, csökkentés	61	19				
	Mérés	90	46				
	Egyéb	23	7				
	Összesen	174	72				
Energia	Alternatív hasznosítás	43	12				
	Energiakímélő eljárások	7	1				
	Energiakímélő eszközök, anyagok	26	12				
	Hulladékenergia hasznosítás	57	20	2			
	Felhasználás racionalizálása	18	7				
	Mérés, elemzés	8	1				
	Egyéb	17	10				
	Összesen	176	63	2			
Sugárzás, erőterek	Összesen	42	13				
Felületvédelem	Összesen	69	46				
Analitika, mérés	Általános analitika	159	72	1	1	Nyergesújfalu 1	szolgáltatás
	Elemanalitika	24	11				
	Laboratóriumok	104	89	2	1	Dorog 1	szolgáltatás
Levegő és gáz, sugárzás és erőterek, talaj, vízzel kapcs., zaj és rezgés analitika, mérés az adott szakterületnél							
	Egyéb környezetvédelemmel kapcsol. mérés, elemzés	96	60				
	Analitikai és mérőeszközök	183	58				
	Összesen	566	290				
Szakértés	Auditálás, állapotfelmérés	277	57				
	Engedélyeztetés	91	48	1			
	Hatásvizsgálat, -tanulmány	267	54				
	Cégminősítés	75	19				
	Hulladékminősítés	10	8				
	Termékminősítés	44	3				
	(Szak)tanácsadás	418	175	4	4	Dorog 2	Szolgáltatás
	Összesen	1182	364	5	4	–	–

Tervezés	Eljárások tervezése	179	89	7	1	Dorog 1	Szolgáltatás
	Kárelhárítás, tisztítás	149	120	1	1	Dorog 1	Szolgáltatás
	Környezetvédelmi	390	163	4	3	Dorog 1	Szolgáltatás
	Létesítmények, gépek, eszközök	251	130	11			
	Egyéb	139	45				
	Összesen	1108	647	23	5	–	–
Kivitelezés	Tartálytisztítás	15	8	1			
	Létesítmények	75	73	3			
	Egyéb	346	87	4	1		Eszközök
	Közterület-fenntartás	18	15				
	Kertészet	15	12				
	Szervizelés	63	35				
	Összesen	532	232	8	1	–	–
	Kárfel-mérés, kárelhárítás	Kárfelmérés	164*	131			
	Eszközök	16	3	1			
	Rekultiváció	69	57	1			
	Összesen	85	191	2			
Környezeti menedzsment	Összesen	24	1				
Oktatás, kutatás, tanintézet	Oktatás**	89	29				
	K+F	64	24				
	Középfokú oktatás	2	1				
	Felsőfokú oktatás	20	13				
	Egyéb képzés	21	6				
	Összesen	196	73				
(Tömeg)-kommunikáció, információ	Folyóiratok	20	3				
	Szakirodalom	15	5				
	Egyéb sajtó	11	3				
	Információs-rendszerek	65	14				
	Informatika	47	16				
	Összesen	138	38				
Szervezés	Kiállítások, konferenciák, stb.	61	12				
	Egyéb szerv.	115	29	2	1	Dorog 1	Szolgáltatás
	Összesen	176	41	2	1	–	–
	Ország összesen	11511	6249	289	103		
		100%	54,2 %	2,5 %	vidék 0,9 %	vidék 1,6 %-a	Szolgáltatók száma:9, ebből 1 főprofilja a szellemi szolgáltatás, többi fő profil szerinti terméke az OECD eszközök kategóriájába tartozik.
	Népesség	10374823	8599620	316 780	98437		
			ország 82,9 %-a	ország 3,0 %-a	vidék 3,7 %-a	ország 0,9 %-a	

Megjegyzések a táblázathoz

* Nehézfémzennyezés és a vízkár felmérését és elhárítását végző cégek adatbázisa nem hozzáférhető

Oktatás: környezeti nevelés, egyéb oktatás, talajvédelmi továbbképzés, természetvédelmi nevelés, cégminősítésre felkészítés

Az OECD osztályozásba nem besorolható szolgáltatókat nem vettem föl a táblázatba. Az adatbázis megismételt alpontjait csak egyszer vettem számba.

A/14. Fontosabb ipari tevékenységek a mintatérsgben

(Máté, 2001, Internet)

Dorog: vegyipar: gyógyszergyár (Richter Gedeon), kozmetikum-, gyomirtó-gyártás, szárazelem-gyártás (Sanyo), építőipar: cementgyártás, mészmu, energetikai ipar: barnakő-szénbányászat, brikettgyártás, erömú, környezetvédelmi ipar: hulladékégető

Esztergom: autógyártás (Suzuki), elektronikai műszergyártás

Gyermely: tésztagyártás, malomipar, takarmánygyártás

Keszthely: barnakőszén-bányászat (Lencsehegy), tapétagyártás, bortermelés

Lábatlan: építőipar: márgabányászat, vasbetonelem-gyártás

Nyergesújfalu: viszkóza műszálggyártás, Eternitgyártás (ETERNOVA)

Sárisáp: kaolinbányászat

Süttő: márvány-, mészkőbányászat

Tokod: üvegipar

Ipari parkok (2000 év vége)

Esztergom: 182 ha

Dorog: 41 ha előkészített (tervezett össz: 68 ha)

Nyergesújfalu: 30 ha

Tát vállalkozásiövezet (tervezett)

Nagyobb vállalkozások:

Esztergom: Suzuki, AMP, Fotex, Tyco, Diamond Electric,(autó, elektronika műszeripar)

Dorog: Sanyo, Richter Gedeon, Dorogi Flora's, Onyx (elektronika, vegyipar, környezetvédelmi ipar)

Nyergesújfalu: Zoltec Viscosa, Eternit (vegyipar, építőipar)

Lábatlan: Holcim, Pflleiderer (építőipar: cement, vasbeton)

Piszke: Piszkei papír (vegyipar)

5. ESETTANULMÁNY: ADATOK FELDOLGOZÁSA, SZÁMÍTÁSOK

F/1. táblázat: A mintatárség és a hazai tájak rendszertani felosztása közötti viszony

(forrás: Magyarország kistájkatasztere, 1990. saját szerkesztés)

Nagytáj	Középtáj	Kistáj	Kistáját érintő települések a mintatárséghez tartozó két statisztikai kistérségen belül	Kistáját érintő települések a mintatárséghez tartozó statisztikai kistérségeken kívül
Kisalföld	Komárom-Esztergomi-síkság	Almás-Táti-Duna-völgy	Lábatlan, Nyergesújfalu, Süttő, Tát	Dunaalmás, Neszmély
Észak-Magyarországi-középhegység	Visegrádi-hegység	Visegrádi-Dunakanyar	Esztergom, Dömös, Pilismarót	Kismaros, Nagymaros, Verőce, Szob, Visegrád
		Visegrádi-hegység	Esztergom (Pilisszentlélek)	Dunabogdány, Pilisszentlászló
Dunántúli-középhegység	Dunazug-hegyvidék	Pilisi-hegyek	Esztergom (Esztergom-Kertváros), Kesztlőc, Piliscsév	Budapest (Békásmegyér), Csobánka, Pilisborosjenő, Üröm
		Pilisi-medencék	Dorog, Leányvár	Piliscsaba, Jászfalu, Pilisszántó, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Pilisvörösvár, Pomáz, Solymár
		Keleti-Gerecse	Annavölgy, Bajna, Bajót, Csolnok, Dág, Epöl, Máriahalom, Mogyorósbánya, Nagysáp, Sárísáp, Tokod, Tokodaltáró, Úny	Csabdi, Mány, Tinnye, Gyermely, Szomor
		Központi-Gerecse	Süttő (Bikolpuszta), Nyergesújfalu (Pusztamarót)	—

F/2. táblázat: Vízyűjtőterületek és a térség településeinek a viszonya

(forrás: VITUKI, 1962. alapján saját szerkesztés)

Kisvízfolyások	Vízyűjtőterületen belül jelentősebb területet elfoglaló települések a mintatárségben	Vízyűjtőterületen jelentősebb területet elfoglaló települések a mintatárségen kívül
Bikol-patak	Süttő, Lábatlan	Tardosbánya
Bajóti-patak	Nyergesújfalu, Bajót	—
Únyi-patak	Tát, Mogyorósbánya, Bajót (Péliföldszentkereszt), Tokod, Annavölgy, Sárísáp, Csolnok, Dág, Úny, Máriahalom, Bajna, Epöl, Nagysáp, Gyermely, Szomor	Tinnye, Zsámbék
Kenyérmezői-patak	Esztergom, Tokod, Dorog, Csolnok, Leányvár, Piliscsév, Kesztlőc	Tinnye, Jászfalu, Piliscsaba
Szentlélek-patak	Esztergom	—
Kisebb vízfolyások a Duna jobb parti vízyűjtőjén, amelyek érintik a mintatárséget	Pilismarót, Dömös	—
Más Duna-szakaszhoz tartozó jelentős kisvízfolyás: Szent László-patak	Gyermely	Fejér megyei települések

F/3. táblázat: A térség fajlagos termőföldkészletének becslése

(forrás: melléklet, A/1. táblázat, A/6 táblázat, saját szerkesztés)

Térség	Lakónépesség 2001.	Közig. Terület (ha)	Kivett 2001 (ha)	Termőterület 2001 (ha) * *	1 főre jutó termőterület 2001 (ha)
Esztergom – Nyergesújfalu kistérség	55592	30485	7537	22923	0,41
Dorogi kistérség	40459	23278	3676	19551	0,48
Mintatérség összesen	96051	53763	11213	42474	0,44

* * összes terület a kivett terület, a nádas és a tó nélkül

F/4. táblázat: Gyermellyel és Szomorral növelt fajlagos termőföldkészlet

(forrás: melléklet A/1. táblázat, A/6. táblázat, saját szerkesztés)

Térség	Lakónépesség 2001.	Közig. Terület (ha)	Termőterület (hektár) * *	Fajlagos termőterület (hektár/fő)
Gyermely és Szomor	2386	5864	5447	2,28
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	98437	59627	47921	0,49

* * összes terület a kivett terület, a nádas és a tó nélkül

F/5. táblázat: Népsűrűség: mintatérség, illetve Gyermellyel és Szomorral együtt

(forrás: melléklet A/2. táblázat, A/6. táblázat alapján, saját szerkesztés)

Térség	Lakónépesség 2001.	Közig. Terület (ha)	Termőterület (hektár)	Egy főre jutó összes terület (ha/fő)	Népsűrűség (fő/ km ²)	Termőterület és összes terület aránya (%)
Mintatérség	96051	53763	42474	0,56	179	79,1
Gyermely és Szomor	2386	5864	5447	2,46	41	93,2
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	98437	59627	47921	0,61	165	80,5

F/6. táblázat: Tatabányai kistérség fajlagos földterülete Gyermellyel és Szomorral ill. nélkülük

(forrás: melléklet A/1. és A/6. táblázatok, saját szerkesztés)

Térség	Lakónépesség 2001.	Közigazgatási terület (ha)	Népsűrűség (fő/ km ²)	Egy főre jutó összes terület (hektár/fő)
Tatabányai kistérség	89850	31700	283	0,35
Gyermely és Szomor	2386	5864	41	2,45
Tatabányai kistérség Gyermely és Szomor nélkül	87464	25836	339	0,30

F/7. táblázat: A 2000 főnél népesebb településeinek elérhetősége 20 perc alatt autóbusszal*(elméleti vizsgálat, forrás: Magyarország autótatlasza, 1993, saját szerkesztés).*

2000 főnél népesebb községek	Autóbusszal 20-22 perc alatt elméletileg elérhető települések (5-6 km)	Elméleti 20 perces izokrónon belül élő népesség összesen (2001. jan. 31)
Nyergesújfalu	Bajót, Lábatlan	14650
Tát (5512 fő)	Mogyorósbánya, Tokodaltáró, Nyergesújfalu	17224
Lábatlan (5398 fő)	Nyergesújfalu, Süttő	15189
Tokod (4348 fő)	Tokodaltáró	7421
Csolnok (3408 fő)	Annavölgy, Sárisáp, Dág	7328
Tokodaltáró (3073 fő)	Tát, Tokod	12933
Sárisáp (2921 fő))	Csolnok, Annavölgy, Dág, Nagysáp	10826
Keszthely (2558 fő)	Eszt.-kertváros	2558+ kb.10 000
Piliscsév (2314 fő)	Leányvár	3988
Bajna (2039 fő)	Epöl, Nagysáp	4195
Süttő (2038 fő)	Lábatlan	7436
Pilismarót (1949 fő)	Dömös	3051

F/8. táblázat. Városokból valamint a 2000 főnél népesebb településekről 40 perc alatt elérhető települések

(elméleti vizsgálat alapja: Magyarország autótatlása, 1993).

Városok és 2000 főnél népesebb községek	Autóbuszszal 40 perc alatt elérhető települések (10-11 km)	Megvalósíthatónak látszó hiányzó közúti kapcsolatok „40 perces kapcsolatok” számának növelése érdekében	Elméleti 40 perces izokrónon belül élő népesség összesen (2001. jan. 31)
Esztergom (29455)	Tokodaltáró, Dorog, Tát, Tokod, Pilismarót		42388+12613=55001 +Párkányi kistérség 8 települése, kb. 20000 fő=75 ezer fő
Dorog (12613)	Csolnok, Tokodaltáró, Tát, Kesztlőc, Dág, Annavölgy, Leányvár, Sárisáp, Tokod, Esztergom-kertváros, Piliscsév		Kb.53 000
Nyergesújfalu (7753 fő)	Bajót, Lábatlan, Süttő, Tát	Bajót-Mogyorósbánya	23086
Tát (5512 fő)	Mogyorósbánya, Tokodaltáró, Nyergesújfalu, Dorog, Annavölgy		30866
Lábatlan (5398 fő)	Nyergesújfalu, Süttő, Bajót		16688
Tokod (4348 fő)	Annavölgy, Tokodaltáró, Dorog,		21033
Csolnok (3408 fő)	Dorog, Annavölgy, Sárisáp, Dág, Úny, Máriahalom	Kiscsévpuszta-Leányvár	22589
Tokodaltáró (3073 fő)	Dorog, Tát, Mogyorósbánya,		21198
Sárisáp (2921 fő)	Csolnok, Annavölgy, Dág, Úny, Máriahalom, Nagysáp, Bajna	Epöl	13239
Kesztlőc (2558 fő)	Dorog, Leányvár	Piliscsév	19159
Piliscsév (2314 fő)	Leányvár, Dorog	Kesztlőc, Kiscsévpuszta-Leányvár-Dág	20153
Bajna (2039 fő)	Epöl, Nagysáp, Máriahalom, Sárisáp, Annavölgy		7828+Gyermely, Szomor, Héreg, összesen: 12355
Süttő (2038 fő)	Lábatlan, Nyergesújfalu, Neszmély		15187+Neszmély, összesen: 16631

F/9. táblázat: Egyes nagyobb érdekcsoportok nagysága és egy településre jutó fajlagos nagysága

(forrás: Magyarország kistérségei, Közép-Dunántúl, 2000. p. 139., p.144., p.149., saját szerkesztés)

Térség	Népesség 1999, (fő)	Munkanélküliek		60 éves és idősebb lakos		Egyéni vállalkozás		Mezőgazdálkodási egyéni gazdálkodó	
		Térségben összesen 1998	Egy településre átlagosan jutó	Térségben összesen 1998	Egy településre átlagosan jutó	Térségben összesen 1994	Egy településre átlagosan jutó	Térségben összesen 2000	Egy településre átlagosan jutó
Esztergom-Nyerges-újfalui kt.	53860	3232	359	9695	1077	2584	287	≈ 4698	522
Dorogi kt.	40110	2406	160	7220	481	1452	97	≈ 6440	429
Mintatérség	93970	5638	235	16915	705	4036	168	≈11138	464

F/10. táblázat: Különleges területek, amelyek érintik a mintatérséget

(forrás: Magyarország kistérségei, Közép-Dunántúl, 2000, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága 2002, Bridge Dunai Útőér Projekt, Internet, 2000. saját szerkesztés)

Különleges térség	Érintett települések a mintatérségen belül
Dunakanyar üdülkörzet (66 település)	Esztergom, Pilismarót, Dömös Dorog, Kesztlőc, Leányvár, Piliscsév
Duna-Ipoly Nemzeti Park összefüggő tömbje	Esztergom, Pilismarót, Dömös, Kesztlőc
Gerecse Tájvédelmi Körzet	Lábatlan, Nyergesújfalú, Süttő
Bridge Dunai Útőér Projekt (Budapest–Deggendorf Duna szakasz), Ister-Granum projekt	Elsősorban Esztergom, másodsorban az Esztergom–Nyergesújfalui kistérség Duna menti települései és a Párkányi kistérség Duna menti települései

F/11. táblázat: Non-profit szervezetek száma országos összehasonlításban

(forrás: melléklet, A/10, Non-profit szervezetek Magyarországon, KSH, 1999, saját szerkesztés)

Térség	Non-profit szervezetek (1999)	Népesség (2001)	10000 főre jutó non-profit
Esztergom-Nyergesújfalui kistérség	247	55592	44,9
Dorogi kistérség	125	40459	30,9
Mintatérség	372	96051	38,7
Ország	48171	10197119	47,24

F/12. táblázat: A mintatérség non-profit szervezeteinek tevékenységi kör szerinti megoszlása

(országos összehasonlításban, forrás: melléklet, A/10. táblázat, Non-profit szervezetek Magyarországon, KSH, 1999, saját szerkesztés)

Tevékenységi csoport	Arány (%)	Országos arány (%)
Kultúra	8,8	13
Vallás	2,1	5,7
Sport	25,7	5,8
Szabadidő, hobby	13,9	2,5
Oktatás	9,7	31,5
Kutatás	0,4	3,0
Egészségügy	2,9	8,5
szociális ellátás	7,0	15,1
polg. védelem,tűzoltás	4,5	0,3
Környezetvédelem	3,7	2,0
Településfejlesztés	5,7	5,3
Gazdaságfejlesztés	0,5	1,7
Jogvédelem	1,3	0,5
Közbiztonság védelme	2,1	1,9
többcélú adományozás, non-profit szövetségek	2,1	0,2
Nemzetközi kapcsolatok	1,4	1,5
szakmai, gazdasági érdekképviselő	6,2	0,2
Politika	0,6	0,5
Összesen	100	100

28 szervezetet, az összes nyilvántartott szervezet 7,5 százalékát nem tudtam pontosan besorolni, ezek, névről ítélve, vélhetően a szociális, egészségügyi és vallási szervezetek számát növelik.

F/13. táblázat: A mintatérség non-profit szervezeteinek hatókör szerinti megoszlása

(forrás: melléklet, A/10 táblázat, Non-profit szervezetek Magyarországon, KSH, 1999, saját szerkesztés)

Egy intézmény, konkrét cél	54 %
Település, településrész	35 %
Térségi regionális	8,6 %
Magyarország	1,1 %
Több ország, nemzetközi	1,3 %
Összesen	100 %

F/14. táblázat: Védett területek, tervezett védelem és az egy főre jutó védett ill védelemre javasolt terület

(forrás: melléklet A/1. és A/2. táblázat, saját szerkesztés)

Térség	Közig terület (ha)	Népesség (fő)	Védett terület (ha)	Tervezett védett terület (ha)	Egy főre jutó védett terület (ha)	Fokozottan védett (ha)	Bioszféra rezervátum (ha)
Dorog	1155	12613	–	–	–	–	–
Dorogi kistérség	23278	40459	493	287	0,02	464	493
Esztergom–Nyergesújf. kistérség	30485	55592	11571	1837	0,41	3972	8759
Mintatárség	53763	96051	12064	2301	0,15	4436	9252
Gyermely	4545	1294	–	–	–	–	–
Szomor	1319	1092	–	–	–	–	–
Mintatárség Gyermellyel és Szomorral	59627	98437	12064	2301	0,15	4436	9252

F/15. Völgyszárítás víztározási lehetőségek a mintatárségben

a karsztvízszint 1970 előtti állapotának helyreállása esetén (forrás: Varsa E. 1976. évi adatait közli Ádám, 1988., p.418)

Vízfolyás, helyszín	Tározható vízmennyiség (m3)	Területigény (ha)
Bikol-patak (Süttő)*	1,5 millió	15
Sápi-víz (Epöl)	3,9 millió	39
Sápi-víz (Sárisáp-Dny)	4,6 millió	46
Únyi-patak ((Úny és Máriahalom között))	1,3 millió	13
Összesen	11,3 millió	113 ha***

*VITUKI 1958. évi adatai alapján (forrás: Ádám, 1988. p. 418), ugyanazon könyv következő táblázatában ez nem szerepel

** Sápi víz: különböző dokumentumokban hol a Bajna-Epöli vízfolyás, hol maga az Únyi patak viseli ezt a nevet

*** A Gyermelyi-tóról nem tesz említést a könyv. Amennyiben az később készült, akkor értelemszerűen a további kapacitások a Gyermelyi-tó nagyságával értelemszerűen csökkennek.

F/16. táblázat: A népességeltartó-képesség változása a kivett területek 10 százalékos növekedése mellett

stagnáló népesség és, a termőterületek nagysága alapján (forrás: melléklet, A/1, A/6. táblázatok, saját szerkesztés)

Térség	Lakó-népesség 2001.	Közig. Terület (ha)	Kivett 2001 (ha)	Számított kivett 2001+10% (ha)	Termő terület 2001 (ha)	Számított termő terület (ha)	1 főre jutó termő terület 2001 (ha)	1 főre jutó számított termő terület (ha/fő)	Változás mértéke (%)
Esztergom – Nyergesúfalui kistérség	55592	30485	7537	8290,7	22923	22169,3	0,41	0,40	-3,3
Dorogi kistérség	40459	23278	3676	4043,6	19551	19183,4	0,48	0,47	-1,9
Mintatárség összesen	96051	53763	11213	12334,3	42474	41428,7	0,44	0,43	-2,6

F/17. táblázat: Népeségeltartó-képesség változása a kivett területek 20 százalékos növekedése mellett

(forrás: melléklet, A/1, A/6. táblázatok, saját szerkesztés)

Térség	Lakó-népeség 2001.	Közig. terület (ha)	Kivett 2001 (ha)	Számított kivett 2001+20% (ha)	Termő-terület 2001 (ha)	Számított termő terület (ha)	1 főre jutó termő terület 2001 (ha)	1 főre jutó számított termő terület (ha/fő)	Változás mértéke (%)
Esztergom – Nyergesújfalui kistérség	55592	30485	7537	9044,4	22923	21415,6	0,41	0,39	-6,6
Dorogi kistérség	40459	23278	3676	4411,2	19551	18815,8	0,48	0,46	-3,8
Míntatárság összesen	96051	53763	11213	13455,6	42474	40231,4	0,44	0,42	-5,3

F/18. táblázat: Népeségeltartó-képesség változása a kivett területek és a népesség 10 százalékos növekedése mellett

(forrás: A/1, 6/6. táblázatok, saját szerkesztés)

Térség	Lakó-népeség 2001.	Lakó-népeség +10 %	Kivett 2001 (ha)	Számított kivett 2001+10% (ha)	Termő terület 2001 (ha)	Számított termő terület (ha)	1 főre jutó termő terület 2001 (ha/fő)	1 főre jutó számított termő terület (ha/fő)	Változás mértéke (%)
Esztergom – Nyergesújfalui kistérség	55592	61151	7537	8290,7	22923	22169,3	0,41	0,36	-12,1
Dorogi kistérség	40459	44505	3676	4043,6	19551	19183,4	0,48	0,43	-10,8
Míntatárság összesen	96051	105961	11213	12334,3	42474	41428,7	0,44	0,39	-11,7

F/19. táblázat: „Faanyag-termelést” szolgáló erdők hozama és a szükséglet aránya

(forrás: melléklet, A/7. táblázat, továbbá a forrástér-vizsgálat becsléseit felhasználva saját szerkesztés)

Térség	Faanyag-termelést szolgáló erdő (ha)	Átlagos becsült hozam (m3)	Térség népessége	Egy főre eső hozam	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)
Esztergom-Nyergesújfalui kistérség	3959,2	15243	55869	0,27	-62,1
Dorogi kistérség	2586,8	9959	40459	0,25	-65,8
Míntatárság	6546,0	25202	96051	0,26	-63,8
Gyermely és Szomor	1885,7	7260	2386	3,04	+322,2
Míntatárság Gyermellyel és Szomorral	8431,7	32462	98437	0,33	-54,2

F/20. táblázat: Erdők hozama és a szükséglet aránya a mintatérsgben a fokozottan védett erdők nélkül

a védett erdők esetében fele hozammal számolva (forrás: melléklet, A/7. táblázat, továbbá a forrástér-vizsgálat becsléseit fölhasználva saját szerkesztés)

Térsg	Faanyag-termelést szolgáló erdő (ha)	Védett erdők a fokozottan védett erdők nélkül (ha)	Átlagos becsült hozam gazdasági erdők (m ³)	Átlagos hozam védett erdők (m ³)	Térsg népessége	Egy főre eső hozam	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)
Esztergom-Nyergesujfalui kistérség	3959,2	6593,6	15243	12693	55592	0,50	-31
Dorogi kistérség	2586,8	–	9959	–	40459	0,25	-66
Mintatérsg	6546,0	6593,6	25202	12693	96051	0,39	-46
Gyermely és Szomor	1885,7	25,0	7260	49	2386	3,06	+323
Mintatérsg Gyermellyel és Szomorral	8431,7	6618,6	32462	12738	98437	0,46	-36

F/21. táblázat: Potenciális erdőterületek az agrártermelés szempontjából átlag alatti minőségű terület erdősítésével

(forrás: melléklet MA/7, A/8 táblázatok, forrástér-vizsgálat adatai, saját szerkesztés)

Térsg	Az agráralkalmassági értékszám nem éri el az országos átlag 80 százalékát (ha)	Ebből nem szántó max. ⁷	Átlagos hozam potenciális erdők(m ³)	Átlagos hozam jelenlegi gazdasági erdők	Térsg népessége	Egy főre eső hozam (m ³ /fő)	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)
Esztergom-Nyergesujfalui kistérség	4902	3477	5486	15243	55592	0,37	-49
Dorogi kistérség	3225	3225	–	9959	40459	0,25	-66
Mintatérsg	8127	6702	5486	25202	96051	0,32	-57
Gyermely és Szomor	n.a.	n.a.	n.a.	7260	2386	3,046	+323
Mintatérsg Gyermellyel és Szomorral	n.a.	n.a.	5486	32462	98437	0,39	-46

⁷ A városellátó övezet területei (legelő, kert, gyümölcsös), vagy természetvédelmi okokból, illetve jó adottságú szőlőültetvények prioritást élveznek az erdősítéssel szemben

F/22. táblázat: összes potenciálisan hasznosítható fa mennyisége

(saját szerkesztés)

Térség	Átlagos becsült hozam gyenge mg- területeken telepített erdők (m ³)	Átlagos becsült hozam gazdasági erdők (m ³)	Átlagos becsült hozam védett erdők (m ³)	Térség népessége	Egy főre eső hozam (m ³ /fő)	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)
Esztergom-Nyergesujfalui kistérség	5486	15243	12693	55592	0,60	-17
Dorogi kistérség	–	9959	–	40459	0,25	-66
Mintatérség	5486	25202	12693	96051	0,45	37
Gyermely és Szomor	n.a.	7260	49	2386	3,06+	+323
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	5486+	32462	12738	98437	0,51+	-29

F/23. táblázat: A gyümölcsfogyasztás és –termelés egyenlege a mintatérségben

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, Magyar statisztikai évkönyv 2000, melléklet A/1, A/6., saját szerkesztés)

Térség	Gyümölcsös (ha)	Átlagos becsült hozam az összes gyümölcsösre vetítve (t)	Átlagos becsült hozam a termő gyümölcsösökre vetítve (t)	Térség népessége	Összes fogyasztás (t)	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)*
Esztergom-Nyergesujfalui kistérség	189	2060,1	2683,8	55592	3980	-33
Dorogi kistérség	116	1264,4	1647	40459	2900	-43
Mintatérség	305	3324,4	4331	96051	6880	-37
Gyermely és Szomor	73	795,7	1036,6	2386	170	+510
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	378	4120,2	5367,6	98437	7050	-24

*Azt az ideális esetet vettem alapul, hogy az összes gyümölcsös termő.

F/24. táblázat: A zöldségfogyasztás és -termelés egyenlege a mintatérségben

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, Magyar statisztikai évkönyv 2000, melléklet A/1, A/6., saját szerkesztés)

Térség	Kert (ha)	Átlagos becsült hozam az összes kertre vetítve (t)	Térség népessége	Összes fogyasztás (t)	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)*
Esztergom-Nyergesujfalui kistérség	293	4863,8	55592	5153,4	-5,6
Dorogi kistérség	234	3884,4	40459	3750,5	+3,6
Mintatérség	527	8748,2	96051	8903,9	-1,7
Gyermely és Szomor	33	547,8	2386	221,2	+147,6
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	560	9296	98437	9125,1	+1,9

F/25. táblázat: Zöldségtermesztésre használt szántóterületek a mintatérsgben

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, saját szerkesztés)

Térsg	Egyéni gazdaságok			Gazdálkodó szervezetek		
	Szántó (ha)	Zöldség- termesztésre használt szántó aránya (%)*	Zöldség- termesztésre használt szántó (ha)	Szántó (ha)	Zöldség- termesztésre használt szántó aránya (%)*	Zöldség- termesztésre használt szántó (ha)
Esztergom- Nyergesújfalui kistérség	1455,3	0,18	2,6	2077,2	3,61	74,8
Dorogi kistérség	3060,4	0,06	1,8	3219,4	–	–
Mintatérsg földhasználók szerint	4515,7	–	4,4	5296,6	–	74,8

* A KSH százalékos adatai

F/26. táblázat: A jelenlegi és potenciális extenzív állattartásból származó tejtermelés és a fogyasztás egyenlege

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, Szakály, 2001., pp. 28-29. Radics, 2001. p. 288, Internet, melléklet A/6. táblázat, saját szerkesztés)

Térsg	Jelenlegi tehenállomány az egyéni gazdaságokban és a gazdasági szervezeteknél	Becsült hozam (kg)	Legelő (ha)	Legelő eltartó- képessége (2 tehen/ha)	Becsült hozam (kg)	Összes fogyasztás (kg, a jelenlegi fogyasztás)	Becsült ökológiai lábnym egyenleg tényleges (%)	Becsült ökológiai lábnym egyenleg extenzív gazd. (%)
Esztergom- Nyergesújfalui kistérség	166	0,81 millió	2161	4322	21,18 millió	12,4 millió (j: 15,0)	-93	+72
Dorogi kistérség	763	3,74 millió	2975	5950	29,16 millió	8,9 millió (j: 10,9)	-58	+228
Mintatérsg	929	4,55 millió	5136	10272	50,3 millió	21,3 millió (j: 25,9)	-79	+136
Gyermely és Szomor	n.a.	n.a.	206	412	2,0 millió	0,5 millió (j: 0,6)	n.a.	+300
Mintatérsg Gyermellyel és Szomorral	n.a.	n.a.	5342	10684	52,35 millió	21,7 millió (j: 26,5)	n.a.	+141

F/27. táblázat: A baromfinevelés és fogyasztás egyenlege a mintatérsgben

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, Radics, 2001. p. 283, p. 288, melléklet M/6, saját szerkesztés)

Térsg	Tyúkfélék jelenlegi állománya az összes gazda- ságban (1000 db)	Éves vágó- állatterm (1000 kg)*	Éves vágóállat- termelés hozama (50 % kihozatal) (1000 kg)	Összes fogyasztás (1000 kg)	Többlet/ hiány (%)	Jelenlegi állomány termőte- rületigénye az EU előírások alapján (ha)	Jelenlegi kert, szőlő és gyümöl- csős (ha) **	Jelenlegi kertek és gyümöl- csősök terheltsége (%)**
Esztergom- Nyergesújfalui kistérség	57,3	680,15	340,08	1367,6	-75,1	98,8	850	11,6
Dorogi kistérség	462,0	5483,94	2741,97	995,3	175,5	796,6	888	89,7
Mintatérsg	519,3	6164,09	3082,05	2362,9	30,4	895,4	1738	51,5

*Az országos állomány és az országos vágóállat-termelés arányával azonos arányszámból kiindulva becsült adat

**feltételezve, hogy a baromfitrágyát alapvetően a kertekben, szőlőkben és a gyümölcsösökben használják fel.

F/28. táblázat: A sertés-hús-termelés és –fogyasztás és a szántókra vetített terhelés és terhelhetőség egyenlege

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, Radics, 2001. p. 288., saját szerkesztés)

Térség	Jelenlegi sertés-állomány az összes gazdaságban (db)	Éves becsült vágóállat-termelés (1000 kg) *	Vágóállattermelés hozama (40 % kihozatal) (1000 kg)	Összes fogyasztás (1000 kg)	Becsült egyenleg szükséglet és termelt (%)	Jelenlegi állomány termőföldigénye az EU előírások szerint (ha)	Jelenlegi szántó-területek*	Jelenlegi szántók terheltsége (%)**
Esztergom-Nyergesújfalui kistérség	1782	292,5	117,0	1601,0	-92,6	128	6333	2,02
Dorogi kistérség	3074	504,5	201,8	1165,2	-82,7	220	10408	2,1
Mintatérség	4856	797,8	319,12	2766,3	-88,5	348	16741	2,07

*Az országos állomány és az országos vágóállat-termelés arányával azonos arányszámból kiindulva becsült adat

** Feltételezve, hogy a sertés-trágyát alapvetően a szántókon hasznosítják

F/29. táblázat: Jelenlegi szántóterületek feltételezett trágyaterhelése teljes sertés-hús-önellátás esetén

a jelenlegi népességet és fogyasztási szokásokat feltételezve (forrás: F/25. táblázat, Radics, 2001. p. 288., saját szerkesztés)

Térség	Összes fogyasztás (1000 kg)	Összes fogyasztást fedező vágóállat-termelés (1000 kg)	Összes fogyasztást fedező állomány (db)	Összes fogyasztást fedező állomány termőföldigénye az EU előírás szerint (ha)	Jelenlegi szántó-területek*	Jelenlegi szántókra jutó terhelés teljes önellátás esetén (%)
Esztergom-Nyergesújfalui kistérség	1601,0	4002,5	24405	1743,2	6333	27,5
Dorogi kistérség	1165,2	2913,0	17763	1268,8	10408	12,2
Mintatérség	2766,3	6915,5	42178	3012,0	16741	18,0
Gyermely és Szomor	68,7	171,75	105	7,5	2744	0,3
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	2835	7087,25	43215	3019,5	19485	15,5

F/30. táblázat: A marhahús-termelés és –fogyasztás és a legelő területek terelésének és terhelhetőségének egyenlege

(forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, területi adatok, Szakály, 2001., pp. 28-29. Radics, 2001. p. 288, Internet, melléklet A/6. táblázat, saját szerkesztés)

Térség	Összes fogyasztás (1000 kg)	Termelés-fogyasztás egyenlege a jelenlegi állomány alapján				Térség jelenlegi legelőállományának eltartóképessége					
		Jelenlegi állomány az egyéni gazdaságokban és a gazdasági szervezeteknél (8db)	Becsült vágó-állat-termelés (1000 kg) *	Becsült hozam (1000 kg)	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg (%)	Legelő (ha)	Legelő eltartóképessége (2 db /ha)	Ebből húsmarha **	Becsült vágó-állat-termelő képesség (1000 kg)	Becsült hozam (kg)	Becsült ökológiai lábnyom egyenleg extenzív gazd. (%)
Esztergom-Nyergesújfalui kistérség	244,6	393	57,21	28,6	-88,3	2161	4322	1240	180,5	90,3	-77,15
Dorogi kistérség	178,1	2110	307,13	153,6	-13,8	2975	5950	3725	542,2	271,1	52,2
Mintatérség	422,6	2503	364,34	182,17	-56,9	5136	10272	4986	725,8	362,9	-14,12
Gyermely és Szomor	10,5	n.a.	—	—	n.a.	206	412	289	42,1	21,05	100,5
Mintatérség Gyermellyel és Szomorral	433,1	n.a.	—	—	n.a.	5342	10684	5276	768,0	384,0	-11,3

*Az országos állomány és az országos vágóállat-termelés arányával azonos arányszámból kiindulva becslést adtunk

** Levontam a tej-önellátáshoz hosszútávra szükséges tehénállomány nagyságát

F/32 táblázat: Humán szolgáltatások hozzáférhetősége a mintatérségben

(forrás: szakmai telefonkönyv, saját szerkesztés)

Szolgáltatás	Település	40 perc alatt elérhető, önálló szolgáltatással nem rendelkező	Megfelelő szintű szolgáltatásból kimaradó települések
Fogorvos	Dömös, Esztergom, Lábatlan, Nyergesújfalú, Sárissáp, Tokod	Pilismarót, Tokodaltáró, Tát, Dorog, Sütő, Csolnok, Dág, Annavölgy, Sárissáp, Úny, Máriahalom, Nagysáp, Bajna, Bajót	Leányvár, Piliscsév, Gyermely, Szomor.* Epöl, Mogyorósbánya (6)
Védőnő, családvédelem	Esztergom, Bajót, Nagysáp, Nyergesújfalú, Pilismarót, Tát	Sütő, Lábatlan, Bajna, Sárissáp, Annavölgy, Mogyorósbánya, Tokod, Tokodaltáró, Dömös, Dorog, Epöl	Máriahalom, Úny, Dág, Leányvár, Piliscsév, Kesztlőc, Csolnok, Gyermely, Szomor (9)
Nyelvoktatás	Kisbér, Tata, Tatabánya, Esztergom	Tokodaltáró, Dorog, Tát, Tokod	A térség szinte összes települése (21)
Középiskolai oktatás ⁸	Esztergom, Dorog, Nyergesújfalú, Tata, Tatabánya	Tokodaltáró, Tokod, Tát, Csolnok, Kesztlőc, Dág, Annavölgy, Leányvár, Sárissáp, Piliscsév, Sütő, Lábatlan, Bajót	Úny, Máriahalom, Epöl, Bajna, Nagysáp, Mogyorósbánya, Gyermely, Szomor, Dömös, Pilismarót (10)

* Leányvár, Piliscsév, Gyermely, Szomor számára elvileg megfelelő alternatíva található a szomszédos kistérségekben, a szabad orvosválasztás lehetővé teszi, hogy más megye fogorvosát vegyék igénybe az érintett települések lakói.

⁸ A középiskolák száma meghaladja az országos átlagot, de kettő kivétellel mindegyik Esztergomban található.

F/33. táblázat: Takarékszövetkezetek kirendeltségei a mintatérsegen

(forrás: KEM megyei szakmai telefonkönyv, saját szerkesztés)

Takarékszövetkezet	Kirendeltség	20 perc alatt elérhető, önálló kirendeltséggel nem rendelkező
Esztergom és Vidéke Takarékszövetkezet	Bajna, Bajót, Csolnok, Dág, Dorog (2), Esztergom, Gyermely, Keszthely, Nagysáp, Nyergesújfalú, Piliscsév, Sárissáp, Tát, Tokod	Mogyorósbánya, Tokodaltáró, Epöl, Úny, Szomor, Annavölgy, Leányvár, Máriahalom
Pilismarót–Dömös Takarékszövetkezet	Pilismarót, Dömös	—
Tata és vidéke Takarékszövetkezet	Lábatlan, Süttő (Tardos, Tarján)	—

F/34. táblázat: Ellenőrzött művelés alatt álló területek aránya az összes termőterülethez viszonyítva

(forrás: melléklet, A/11. táblázat összesített adatai és A/6. táblázatok, saját szerkesztés)

Térségi szint	Ellenőrzött mezőgazdasági terület 2001 (ha)	Összes mezőgazdasági terület 2000 (ha)	Ellenőrzött terület az összes mezőgazdasági terület százalékában (%)	Ellenőrzött terület a megye ellenőrzött területeinek %-ban	Összes mezőgazdasági terület a megye összes mezőgazdasági területeinek %-ban	Ellenőrzött terület a régió ellenőrzött területeinek %-ban	Összes mezőgazdasági terület a régió összes mezőgazdasági területeinek %-ban
Esztergom-Nyergesújfalui kistérség	52,7 hektár	4764,8	1,1	13,1	4,3	0,8	0,9
Dorogi Kistérség +Szomor	148,1 hektár	7219,6	2,1	36,8	6,5	2,2	1,3
Mintatérseég együtt	200,9 hektár	11984,4	1,7	49,9	10,8	2,9	2,2
Komárom-Esztergom megye	402,6 hektár	110828,2	0,4	—	—	—	—
Közép-Dunántúli Régió	6833,6 hektár	536952,2	1,3	—	—	—	—
Magyarország	79178 hektár	4701804,3	1,7	—	—	—	—

F/35. táblázat: A védett és védelemre javasolt területek művelési ágak szerinti megoszlása

(forrás: melléklet A/12. táblázat, saját szerkesztés)

Térseég	Szántó (ha)	Gyep (ha)	Szőlő (ha)	Kert (ha)	Gyümölcsös (ha)	Összes mezőgazd. (ha)
Védett	657	910	15	14	37	1633
Védelemre javasolt	24	387	—	—	—	411
Összesen	681	1297	16	14	37	2044

F/36. táblázat: Vízellátó hálózatok a mintatéréségben

(forrás: KHVM Vízgazdálkodási Főosztály, 1997, aktualizálás helyi információk alapján, saját szerkesztés)

Üzemeltető	Rendszernév	Ellátott települések	Vízbázis
Hétforrás Kistérségi Vízmű kft.	Nyergesújfalui Vízműrendszer	Bajna, Bajót, Epöl, Lábatlan, Nagysáp, Nyergesújfalú, Süttő	Környék parti szűrésű vízbázisai
Északdunántúli Vízmű Rt.	Dorog-Esztergom Regionális Vízműrendszer	Annavölgy, Csolnok, Dág, Dorog, Esztergom, Keszölc, Leányvár, Máriahalom, Mogyorósbánya, Piliscsév, Sárísáp, Tát, Tokod, Úny	Esztergomi parti szűrésű, kisebb részben Dorog környéki karsztvízbázisok (IV/C és Ágnes ereszkék)
	Pilisszentlélek Regionális Vízműrendszer	Esztergom	Egyedi kutas (karsztvíz)
	Bicskei Regionális Vízműrendszer	Gyermely, Szomor	Tatabányai regionális Vízmű karsztvízbázisa
Dunamenti regionális Vízmű Rt.	Dömös-Dobogókő-Pilismarót Vízműrendszer	Dömös, Pilismarót	Egyedi parti szűrésű
Dorogi Infrastruktúra Kft.	Tokodaltárói Vízműrendszer	Tokodaltáró	Dorogi karsztvíz

F/37. táblázat: Szennyvízelvezető hálózatok a mintatéréségben

(forrás: KHVM Vízgazdálkodási Főosztály, 1997, aktualizálás helyi információk alapján, saját szerkesztés)

Üzemeltető	Rendszernév	Ellátott települések	Szennyvíztisztítás
Hétforrás Kistérségi Vízmű kft.	Papírgyár lakótelep szennyvízrendszer	Lábatlan, Süttő	Kistérségi
	Eternit szennyvízrendszer	Nyergesújfalú	Egyedi
	Nyergesújfalú szennyvízrendszer	Nyergesújfalú, Bajót	Egyedi
	Bajna-Epöl-Nagysáp	Bajna, Epöl, Nagysáp, tervezett: Máriahalom	Kistérségi
Északdunántúli Vízmű Rt.	Dorog szennyvízrendszer	Dorog	Egyedi
	Csolnoki szennyvízrendszer	Csolnok	Egyedi
	Dági szennyvízrendszer	Dág	Egyedi
	Esztergom szennyvízrendszer	Esztergom	Egyedi
	Mogyorósbánya	Mogyorósbánya	Egyedi
	Sárísáp szennyvízrendszer	Sárísáp, Annavölgy	Egyedi
	Dág-Úny szennyvízrendszer	Dág-Úny	Kistérségi
	Keszölc-Piliscsév-Leányvár	Keszölc-Piliscsév-Leányvár	Kistérségi
Gyermely-Szomor	Gyermely-Szomor	Kistérségi	
OMS-Hungaria Kft.	Tát-Tokod-Tokodaltáró	Tát-Tokod-Tokodaltáró	Kistérségi
Váci szennyvíztisztító	Dömös, Pilismarót-Visegrád közműtársulás	Dömös, Pilismarót-Visegrád	Kistérségi
Ellátatlan települések	–	Máriahalom	–

F/38. táblázat Települési szilárd hulladékok kezelése a térségben

(forrás: KEM Környezetvédelmi Programja, 2001.pp. 56-57., A/1. táblázat, saját szerkesztés)

Hulladéklerakó		Ellátott település	Ellátott lakosság (2001. január 31.)		Jövőkép
Esztergom		Esztergom, Pilismarót, Dömös, Piliscsév, Keszthely, Csolnok, Leányvár, Dorog, Tokod, Tokodaltáró	62494 (63 %)		2010-2011-ig képes fogadni hulladékot, tovább nem bővíthető
Nyergesújfalu		Nyergesújfalu, Lábatlan, Süttő, Bajót, Tát, Mogorósbánya	23086 (24 %)		Hosszabb távú működtetése tervezett
Annavölgy		Sárisáp	2921 (3 %)		–
Térségen kívülre szállít	Bicske	Annavölgy, Epöl, Dág, Úny, Máriahalom, Bajna, Nagysáp	7550 (8 %)	9936 (10 %)	–
	Tatabánya	Gyermely, Szomor	2386 (2 %)		100 évre elegendő kapacitás

6. AZ ÉRTEKEZÉS SZERZŐJÉNEK SZAKMAI PUBLIKÁCIÓI

A kutatási témához és a mintatérseghhez kapcsolódó saját publikációk

SZÁNTÓ K., HOLÉNYI M.: Ökológikus településfejlesztés, főiskolai jegyzet, TEMPUS SJEP – 09015/95 program, YMMF, Budapest, 1996

SZÁNTÓ K., HOLÉNYI M.: Ökológikus szemlélet érvényesülése a településtervezésben., in: *3. Veszprémi Környezetvédelmi Konferencia, Veszprém Vegyipari Egyetemi Kiadó, 1997. pp. 15-19*

SZÁNTÓ K.: Az "öko-logikus" urbanizáció lehetőségei és korlátai, in: *ÖKO, 1998 (1-2), pp. 23-32*

SZÁNTÓ K.: Töredékek a tájról, a városról és a parkról, in: *FALU, VÁROS, RÉGIÓ, 1998/2 pp. 2-3*

SZÁNTÓ K.: Regions as Subject of Ecological Planning, in: *Tamaska L., Vizi Sz. (szerk.): 2nd International Conference on Environmental Engineering, Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém 1999, p129-133*

SZÁNTÓ K.: Bányászfalu bánya nélkül in: *FALU VÁROS RÉGIÓ, 2000/4 pp. 10-13*

SZÁNTÓ K.: Falusi turizmus: a lehetőségekről és a lehetséges hatásokról, in: *Cédrus 2000/2 pp. 7-9*

SZÁNTÓ K.: Mogyorósbánya belterületének szerkezeti fejlődése a természeti adottságok tükrében, in: *Füleky Gy. (szerk.) A táj változásai A Kárpát-medencében a történelmi események hatására, Kulturális Örökség igazgatósága és Szent István EgyetemGödöllő, Budapest-Gödöllő, 2000, pp.275-280*

SZÁNTÓ K.: A térségi erőforrás-gazdálkodás autonómiájáról in: *FALU VÁROS RÉGIÓ 2001/9, pp. 11-13*

SZÁNTÓ K.: Hozzászólás Nagy Erika: Az európai városstervezési irányzatok és hatásuk városaink térségi fejlődésére c. előadásához, in: *A táj változásai a Kárpát-medencében Konferencia kiadványa, Gödöllő, 1999. pp. 429-431.*

SZÁNTÓ K.: Bajna, a mezőgazdasági struktúraváltás térségi szellemi központja, in: *FALU, VÁROS, RÉGIÓ, 2002. pp. 21-24*

Egyéb szakmai publikációk

SZÁNTÓ K.: Éledő Munkástelep, in: *ÉPÍTÉS, FELÚJÍTÁS, 1995/2 , pp. 25-29*

SZÁNTÓ K.: Giardino Segreto, in: *MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET, 1996/2, pp. 54-65*

SZÁNTÓ K.: Az ideológiaváltás építészeti szépsége – interjú Erick van Egeraat, holland építésszel, in: *ARCH5, 2000, pp. 43-55*

SZÁNTÓ K.: Aldo van Eyck, in: *A mérhető és a mérhetetlen – építészeti írások a huszadik századból, szerk: Kerékgyártó Béla, Typotex, Budapest, 2000, pp. 147-148*

SZÁNTÓ K.-KERÉKGYÁRTÓ B: Rem Koolhaas, in: *A mérhető és a mérhetetlen – építészeti írások a huszadik századból, szerk: Kerékgyártó Béla, Typotex, Budapest, 2000, pp. 379-380*

SZÁNTÓ K.: Kísérleti lakótelep, in: *ARCH6, 2001, pp. 44-63*

SZÁNTÓ K.: A táj megdicsőülése – transzparencia a holland városépítészetben, in: *Hely és jelentés, Terc Kiadó, Budapest, 2002. pp. 205-220.*

Hivatkozás a szerző publikációjára

CSAPÓNÉ F. Á.: Települési környezetvédelem, Környezetvédelmi Minisztérium, Budapest, 1999